

PARTICIPAREA MARINEI MILITARE ROMÂNE LA APLICAȚIILE DE COOPERARE ORGANIZATE ÎN BAZINUL DE VEST AL MĂRII NEGRE ÎN CADRUL TRATATULUI DE LA VARȘOVIA (1955 - 1965)

comandor ing. dr. Marian TĂNASE*

1. Aspecte privind cadrul general de cooperare a statelor comuniste riverane la Marea Neagră în perioada 1951 – 1960.

Colaborarea româno-sovietică privind executarea în comun de aplicații și diferite alte forme de pregătire a fost demarată după convocarea la Moscova a liderilor comuniști, ordonată de către Stalin. Pe timpul convocării (9 – 12 ianuarie 1951). Stalin le-a trasat acestora și însoțitorilor lor, miniștrii apărării și șefii detașamentului de consilieri sovietici, *sarcina* ca, prin ei, fiecare stat să-și mărească contribuția la *cauza comună* privind apărarea *socialismului* împotriva *imperialismului*. În acest sens, planul de *operaționalizare* pe o perioadă de „2 – 3 ani” a forțelor armate ale statelor din sfera europeană de influență sovietică, elaborat de către Marele Stat Major al Armatei Roșii, a cuprins și ridicarea nivelului de „*pregătire de luptă și operativă*”, prin implementarea standardelor sovietice.

Din acest moment, consilierii sovietici prezenți în structurile armatelor populare din statele pe teritoriul cărora se aflau trupe sovietice, la aproape toate nivelele, au fost însărcinați ca, pe lângă control și informare, să se implice direct în procesul de pregătire, atât pentru cunoașterea și folosirea în luptă a tehnicii sovietice importate, cât și pentru cunoașterea și aplicarea regulamentelor sovietice din întregul spectru al domeniului militar. În acest sens, anul 1951 poate fi considerat începutul *colaborării* armatei sovietice cu armatele României, Bulgariei și celorlalte state central și est europene cu regimuri comuniste.¹

* Comandantul Divizionului 175 Nave Scafandri de Luptă „Comandor Constantin Scarlat”, Constanța.

¹ Interesul sovieticilor pentru Armata Română, pe care începând din 1944 au ținut să o destructureze, a crescut odată cu producerea *schismei iugoslave*. Frontiera româno-iugoslavă a devenit un „aliniament” principal pentru executarea apărării sau ofensivei în situația unor operații militare viitoare. Deși existau trupe sovietice de ocupație în România și Ungaria, Armata Română a fost văzută ca un „element strategic” în dispozitivul orientat pe direcția Belgrad. În anul 1950 a fost elaborat primul plan de operații pentru apărarea pe frontiera României cu Iugoslavia în care a fost cuprinsă executarea în secret a unor ample lucrări de fortificare, pentru care responsabilitatea a fost a Regiunii 3 Militare, cu comandamentul la Timișoara [Generalul-colonel Ion Șuța, la acea dată șeful Secției Operații din Statul Major al Regiunii 3 Militare, susține că: „*sarcina elaborării acestei*

În ceea ce privește cadrul de cooperare în bazinul de vest al Mării Negre este de amintit faptul că principala preocupare a Comandamentului Flotei sovietice din Marea Neagră a fost cea a asigurării din partea forțelor maritime militare ale R.P. Română și R.P. Bulgară a sprijinului logistic și de luptă pentru grupările de forțe sovietice ce urmau a acționa în bazinul de vest al Mării Negre, din Crimeea până la Strâmtoarea Bosfor, sarcină stabilită la Ministerul Marinei (1951 - 1953), respectiv Comandamentul Marinei (după 1953) de către amiralii sovietici.

Conform concepției acestora, prima direcție de acțiune a fost *ridicarea capacității operaționale a celor două marine pentru a executa principalele misiuni rezervate în situația confruntării sovieticilor cu puterile occidentale*, independent sau reunite sub cupola Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, iar cea de a doua direcție de acțiune stabilită a fost *asigurarea condițiilor de sprijin logistic pe timpul dislocării navelor și submarinelor sovietice în porturile românești și bulgărești* la Marea Neagră, în vederea executării misiunilor specifice în bazinul de vest al Mării Negre.

Misiunile principale pentru care marinele române și bulgare urmau să se reorganizeze, să se doteze și să se pregătească, erau cuprinse în cele două mari categorii doctrinare: *apărarea comunicațiilor maritime proprii și atacul comunicațiilor maritime ale inamicului*. În prima categorie intrau acțiuni de luptă specifice referitoare la: *asigurare a convoaielor de nave de luptă sau logistice sovietice* care se deplasau de la nord la sud prin realizarea siguranței contra minelor și contra submarinelor; *protejarea raioanelor maritime dispuse în apropierea coastelor proprii* pentru a interzice navelor

*importante lucrării” i-a fost încredințată lui. „Din cauza unor împrejurări nefaste - susține în continuare acesta - am fost obligat să executa această sarcină aproape singur, deoarece șeful de Stat Major, generalul Cristache Zamfirescu, a fost pensionat, comandantul Regiunii, generalul Mihail Vasiliu, a fost arestat, iar dintre ofițerii Secției Operații niciunul nu a fost admis [...] de către atotputernicul Serviciu de contrainformații”. Generalul Ion Șuța mai susține că a „primit [...] un ajutor permanent și calificat din partea consilierului sovietic de pe de lângă statul major al regiunii, generalul Grigori Plohov (s.n.)” Generalul-colonel (r) Ion Șuța, *Cooperarea Comandamentului Militar Român cu partenerii din alianță* în general-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) Alesandru Dușu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia (Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie)*, Editura Pro Historia, București, 2005, p. 141]. Totodată, au fost elaborate planurile de operații pentru apărarea dinspre mare și s-au luat măsurile pentru fortificarea litoralului românesc. Aceasta fiind, în cea mai mare parte în responsabilitatea Comandamentului Marinei Militare. Pentru punerea în aplicare a planurilor de apărare pe direcțiile Belgrad și Marea Neagră, unitățile Regiunii 3 Militare, precum și cele ale Regiunii 1 Militare dislocate în Dobrogea în cooperare cu Marina Militară, au început din anul 1951 un program intens de pregătire pentru luptă, condus de comandamentele române cu sprijin consistent al consilierilor sovietici, însă fără participarea trupelor sovietice.*

de suprafață inamice să execute o operație de debarcare prin acoperirea acestora cu artileria de coastă, realizarea sistemului de fortificații pe toată lungimea litoralului, realizarea barajelor de mine și menținerea unui sistem sigur de drumuri și pase recomandate pentru navele și submarinele proprii și ale alianței; *atacul* cu torpila, ulterior cu racheta, *a convoaielor de nave inamice*, care se deplasau dinspre Bosfor către nordul Mării Negre, în raioane cuprinse între latitudinea portului Mangalia și cea a Cap Caliacra.

În consecință, pentru a se asigura capacitatea de luptă necesară executării acestui set de misiuni, cele două marine au trecut printr-un amplu proces de reorganizare în cursul anului 1951 și printr-un proces de înzestrare cu nave, retrocedate, achiziționate din U.R.S.S. sau construite în șantierul proprii după proiecte mai vechi, după proiecte puse la dispoziție de către sovietici, sau achiziționate de la aceștia.

Principală caracteristică a procesului de reorganizare a celor două marine nu a fost aceea că s-a făcut după model sovietic, lucru de înțeles pentru aceea perioadă, ci a fost cea referitoare la amploarea reorganizării, concretizată, cel puțin în statele de organizare, printr-o triplare a numărului de funcții, aceasta în condițiile în care tratatele semnate în 1947 la Paris de către România și Bulgaria, ce conțineau condițiile cerute de către sovietici, impuneau menținerea organizării marinelor acestor sateliți într-o limită superioară, ca număr de funcții, foarte mică, 5000 în cazul României, și deținerea unui tonaj total maxim în limita a unui crucișător, 15.000 tdw în cazul României.

Ridicarea nivelului capacității operaționale a marinelor române și bulgare a început imediat după Consfătuirea de la Moscova (ianuarie 1951), în baza planurilor individuale de reorganizare și înzestrare. Pentru a se putea executa misiunilor stabilite înzestrarea s-a axat în principal pe nave dragoare, vedete torpiloare și nave antisubmarin.

Cel puțin pentru marina română, concomitent cu reorganizarea majoră din vara anului 1951 au fost retrocedat un alt lot de nave din cele confiscate în septembrie 1944, dintre care cele mai importante au fost cele două distrugătoare de tip „R”, submarinul „RECHINUL” și cele cinci monitoare fluvial, două din clasa „KOGĂLNICEANU” și trei din clasa „ARDEALUL”. Totodată, s-a mai stabilit ca marina română să fie dotată cu vedete torpiloare, gen de forță care lipsea, și cu vedete blindate, care aveau să fie aduse în țară, câte 6 din fiecare, în anul 1952. Navele retrocedate au intrat într-un proces de reparații în șantierul naval de la Galați și Brăila, proces care a durat 2 – 3 ani. Concomitent, începând din 1951 și până în 1954, au intrat în înzestrare cele patru dragoare de bază construite la Galați.

A doua etapă de înzestrare cu nave maritime și fluviale a marinei militare române fost derulată în cincinalul următor, perioada 1955 – 1959. Au fost achiziționate din U.R.S.S., transferate de la flota sovietică a Mării Negre, 6 vedete torpiloare și 3 nave antisubmarin (vânători de submarine), intrate în înzestrare în a doua jumătate a anului 1955, și au fost construite în țară 12 nave dragoare de radă și 8 șalupe dragoare fluviale, pe baza proiectelor furnizate de către sovietici.

Pentru cea de a doua direcție de acțiune, asigurarea facilităților portuare pentru staționarea navele sovietice în porturile de pe coasta de vest a Mării Negre, discuțiile demarate în perioada 1953 – 1954 s-au concretizat la începutul anului 1955, când o comisie a comandamentului marinei sovietice de la Sevastopol, condusă de către șeful de stat major al acestuia, viceamiralul Parhomenco, a fost în România, și cel mai probabil și în Bulgaria, pentru a stabili condițiile ce trebuie asigurate în porturile românești pentru dislocarea, permanentă sau temporară, fără probleme, a unor nave și submarine din cadrul Flotei U.R.S.S. a Mării Negre.

Discuțiile s-au concretizat într-un amplu document care stabilea foarte clar condițiile și sarcinile de realizare a acestora, în vederea dislocării, în principal, la Mangalia, a unei brigăzi de submarine (9 submarine), a unui divizion de vedete torpiloare (12 vedete) și unui divizion de apărare a radei (o navă de siguranță, 3 nave dragoare de radă, 3 nave mari antisubmarin și 3 șalupe dragare). Din mai multe motive, printre care și ritmul scăzut de realizare a facilităților necesare în Baza Maritimă Militară Mangalia, s-a renunțat la dislocarea permanentă în porturile românești a navelor sovietice, dar în 1957 protocolul a fost transformat într-o convenție interguvernamentală care a stabilit cadrul legal pentru păstrarea unor rezerve ale Flotei sovietice din Marea Neagră pe teritoriul României și obligațiile românilor în situația în care structuri de nave, submarine sau avioane sovietice se vor disloca temporar în porturile maritime românești și pe aerodromul din Dobrogea.²

În această perioadă, unul din evenimentele importante a fost retragerea trupelor sovietice din România la mijlocul anului 1958. Conform convenției interguvernamentale ce reglementau asigurarea facilităților de depozitare a rezervelor Flotei sovietice din Marea Neagră, precum și a facilităților portuare și aeroportuare ce se puneau la dispoziție sovieticilor în situația unei dislocări temporare, în caz de necesitate, în porturile dobrogene și pe aeroportul de la Mihail Kogălniceanu, semnată în 1957 și

² Serviciul Istoric al Armatei (SIA), *Fond 3049*, dosar nr. 1974/1955, ff. 18 – 20; Gavriil Preda, Petre Opreș, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia 1954 – 1968*, vol. 1, Institutul național pentru studiul totalitarismului, București, 2008, pp. 223 – 224.

operaționalizată anul următor, avea să furnizeze cadrul legal al executării primei misiuni rezervate de către sovietici marinei române, cea de asigurare a „rebazării” unei părți a flotei sovietice din Marea Neagră în „bazele maritime militare” românești.

Capacitatea marinelor militare române și bulgare pentru a-și îndeplini această misiune a fost verificată de către sovietici în cadrul aplicației de cooperare organizată sub egida Tratatului de la Varșovia în vara anului 1958, în raioanele maritime cuprinse între portul românesc Mangalia și cel bulgăresc Varna. Concomitent a fost verificat și nivelul capacității operaționale a celor două marine de a executa celelalte două misiuni rezervate acestora: prima fiind asigurarea traversării de la nord la sud a unui convoi de nave sovietice, prin executarea siguranței contra minelor și submarinelor, respectiv cea de a doua, executarea atacului cu torpila asupra navelor din convoaiele inamice ce executau misiuni de reprovizionare a trupelor proprii, venind de la sud către nord.

Acest cadru general al scenariului confruntării în Marea Neagră dintre grupări de forțe navele intrate în Marea Neagră, sau dislocate permanent în Marea Neagră, cum este cazul navelor aparținând marinei Turciei, și grupările de nave de luptă sovietice asigurate și sprijinite de către grupuri de nave aparținând marinelor militare ale României și Bulgariei avea să se păstreze pentru mai mult timp. În fapt, în linii mari, până la dizolvarea Tratatului de la Varșovia.

Atitudinea României față de folosirea marinei sale în situația unui conflict în Marea Neagră între est și vest, independent sau în cadrul alianței, nu avea să modifice semnificativ acest cadru doctrinar.

2. Participarea marinarilor români la aplicații de cooperare desfășurate în bazinul de vest al Mării Negre în perioada 1951 - 1955

În perioada 1951 – 1955, situația parcului de nave de luptă, atât la mare cât și la fluviu, era una precară. Capacitatea operațională a marinei era ca și inexistentă. Retrocedarea unor nave de luptă și a celor două submarinelor pe parcursul anului 1951, care au intrat într-un proces de refacere a capacității lor operaționale, precum și construcția, intrarea în serviciu și operaționalizarea dragoarelor de bază, nu a făcut posibilă asigurarea unei participări consistente la aplicații în comun cu sovieticii și bulgarii. Singurele nave de luptă importate din U.R.S.S. și intrate în înzestrarea marinei în această perioadă au fost 6 vedete torpiloare.

Totodată, în România staționau trupe sovietice de ocupație, iar comenzile structurilor militare erau direcționate de către *armata* de consilieri sovietici. Comandanții și specialiștii români erau în plin proces de formare și acumulare de experiență și expertiză în ceea ce privește

administrația, asigurarea, activitatea de stat major și conducerea unităților militare. După înlăturarea majorității ofițerilor și maiștrilor militari cu stagii mari în marină și cu experiența războiului, s-a trecut la un proces de reconstrucție cu personal nou, din promoțiile 1947 – 1950. Au fost promovate, peste noapte, pe funcții importante, diverse persoane (membri de partid), unele cu pregătire militară, operațională și administrativă, minimă sau, chiar inexistentă.

Înainte de înființarea Organizației Tratatului de la Varșovia, din diferite motive, Armata Roșie a organizat foarte puține aplicații în comun cu armatele statelor unde aveau dislocate trupe, trupe de ocupație. Însă, trebuie spus că, mai ales după 1951, preocuparea sovieticilor pentru accelerarea procesului de integrare doctrinară a armatelor statelor est europene în care erau instalate regimuri comuniste și în care staționau trupe sovietice, era una reală.

În acest sens, pe lângă ținerea sub control a armatelor statelor din aceste state prin consilierii militari „detașați” pe lângă comandanții de la toate nivelurile ierarhice, liderii militari sovietici au demarat acțiuni concrete de promovare a sistemului doctrinar sovietic prin invitarea unor grupuri de generali și ofițeri de a participa ca observatori la aplicațiile desfășurate pe teritoriul statelor sovietice, sau pe teritoriul statelor unde aveau dislocate trupe, apoi a unor structuri militare, demers ce a fost continuat cu invitarea unor structuri din toate categoriile de forțe de a participa ca executanți la acest de gen de aplicații, structuri care să desfășoare planificarea și să execute misiunile după procedurile sovietice.

Totodată, cel puțin în cazul României, liderii comuniști militari și-au pus problema și și-au dorit ca structuri din cadrul armatei române să participe la aplicațiile desfășurate de marile unități din cadrul trupelor sovietice staționate în țara noastră. Aceasta demonstra o dorință de apropiere și o dovadă de loialitate față de valorile militare sovietice, dar și nevoia ca „tânăra noastră armată” să înregistreze progresul necesar în procesul său de transformare într-o armată populară, armată care să se ghideze după normele doctrinare sovietice și după filosofia comunistă privind puterea militară.

Deși în România, mai ales în Dobrogea, staționau unități și mari unități ale trupelor sovietice, problema participării unităților românești la aplicațiile acestora s-a pus abia în 1953. În acest context, pregătirea unităților românești împreună cu cele sovietice din cadrul *armatei de ocupație* a fost văzută la nivelul conducerii Ministerului Apărării Naționale ca o oportunitate de creștere a nivelului de pregătire a forțelor armate ale Republicii Populare Române.

În „Darea de seamă asupra rezultatelor pregătirii de luptă și politice a forțelor armate ale R.P.R. la sfârșitul perioadei de iarnă a anului 1954/1955”, datată 22 iunie 1955, ministrul Apărării Naționale, general de armată Emil Bodnăraș informa că pentru „lichidarea” lipsurilor și pentru „ridicarea nivelului pregătirii operative a generalilor, ofițerilor și statelor majore”, a „prevăzut” ca Statul Major al Regiunii a 2-a Militare, Statul Major al Comandamentului Marinei Militare și o grupă de ofițeri din cadrul Marele Stat Major și din comandamentele de armă să participe la „aplicațiile de stat major în teren cu transmisiuni” care erau planificate a se executa „în vara” anului 1955 „de către trupele sovietice” aflate pe teritoriul României.³

În consecință, în a doua jumătate a anului 1955, la aplicația de comandament, pe hartă, cu asigurarea legăturilor de transmisiuni pe teren, organizată de către Comandamentul sovietic a Trupelor de Sud care staționau în Ungaria, unde comandant era generalul de armată P. I. Batov, cel care în 1962 avea să devină șef de stat major al Comandamentului Forțelor Armate Unite, au participat mari unități și unități din armata română și cea ungară, din locurile de dislocare permanentă. Comportarea românilor și ungarilor pe timpul aplicației a fost observată și evaluată de către sovietici. Forțele participante la această aplicație au fost: Comandamentul Regiunii 2 Militare al armatei române, un comandament de armată de arme întrunite ungar și unul de armată de tancuri sovietic.⁴ Întrucât această aplicație de cooperare între sovietici, români și unguri s-a desfășurat după semnarea Tratatului de la Varșovia, chiar dacă structurile acestuia nu erau constituite, poate fi considerată ca fiind prima aplicație de cooperare la care a participat armata română în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia.

În ceea ce privește cealaltă componentă a direcției de apropiere de armata sovietică, invitarea de către sovietici a unor delegații din România, prima de acest fel a fost făcută în septembrie 1954, fiind invitații făcute pe cale guvernamentală, au avut ca scop participarea unui grup de 6 generali și 2 ofițeri din armata română la manevrele de toamnă ale armatei sovietice,

³ Arhivele Militare Naționale Române (ANMR), fond 5438 - Secția Pregătire Operativă - Direcția Operații - M.St.M., dosar nr. 507, ff. 60-63. Documentul a fost publicat de Florin Șperlea, în lucrarea *Statul Major General al Armatei Române. 1859 - 2004. Istorie și transformare*, Editura Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005, pp. 226 – 227, odată cu articolul *Marele Stat Major între ani 1948-1958*.

⁴ Vezi: Ion Șuța, *Cooperarea Comandamentului Militar român cu partenerii de alianță*, în „Dosarele Istoriei”, anul VI, nr. 8 (60)/2001, p. 33.

lucru care s-a realizat.⁵

Participarea la aplicații de cooperare cu sovieticii și bulgarii, a unor unități din cadrul Marinei Militare române avea să se realizeze abia în vara anului 1954, invitații de participare la aplicațiile Flotei sovietice a Marea Neagră au venit la Comandamentul Marinei Militare, la începutul anului 1955.

Un contact mai strâns cu sovieticii a avut loc după sosirea vedetelor torpiloare. Importul acestora a obligat la pregătirea echipajelor românești de către *specialiști* sovietici. Primele nave produse în U.R.S.S. care au intrat în înzestrarea Marinei Militare au fost cele 6 vedete torpiloare de tip 123 bis ce au constituit Divizionul 319 Vedete Torpiloare. În anul 1952, când au fost importate, acestea aveau ceva ani de serviciu în cadrul Flotei sovietice a Mării Negre și, de aceea, au fost aduse la Constanța de către echipajele sovietice (la 28 noiembrie 1952). Echipajele sovietice au predat vedetele echipajelor românești nominalizate în perioada anterioară. După cum era firesc, imediat a început desfășurarea procesului de instruire a echipajelor românești pentru cunoașterea vedetelor, deservirea tehnicii și armamentului de la bord, precum și pentru folosirea acestora în luptă. În acest scop a fost organizat un curs de pregătire intensivă pe categorii de militari și pe specialități.⁶ Această formă de pregătire a durat până în martie 1953 și s-a desfășurat cu ajutorul specialiștilor sovietici sosiți cu navele.

La aproape doi ani de la intrarea în înzestrare a vedetelor torpiloare, Divizionul 319 Vedete Torpiloare a participat în luna iunie 1954, cu vedetele din componere, la *prima aplicație de cooperare* cu nave ale Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră și ale Marinei Militare a R.P.B. În cadrul *întregerii socialiste* organizate pe timpul desfășurării acesteia, divizionul românesc s-a clasat pe locul I, iar comandantul grupării de nave sovietice, în calitatea sa de conducătorul aplicației, a evidențiat buna pregătire a echipajelor vedetelor.⁷

⁵ În urma invitației guvernului sovietic, ministrul Forțelor Armate ale R.S.R., generalul de armată Emil Bodnăraș, a solicitat Comitetului Central al PCR aprobarea de participare a grupului de generali și ofițeri nominalizați în raport, solicitare care a fost avizată pozitiv. Vezi: Gavriil Preda, Petre Opriș, *op. cit.*, pp. 93 – 97.

⁶ Marian Moșneagu, *Politica navală postbelică (1944-1958)*, Editura Mica Valahie, 2005, București, p. 207.

⁷ Divizionul românesc de vedete era comandat de către C.R.3 Melincescu Alexandru, care era asistat de către consilierul sovietic, C.R.3 Gribov. Unul dintre „arbitri” la divizionul de vedete românesc a fost Cpt.lt. Telegescu Petre, promoție 1950, proaspăt absolvent al Academiei Militare de Marină „K.E. Voroișlov” din Leningrad (1950 – 1954). Activitatea comandanților de vedete și a divizionului în ansamblul său a fost apreciată ca fiind „fără greșală”, iar la bilanțul aplicației, ofițerul superior sovietic, conducătorul aplicației, a

Participarea ofițerilor de marină români la aplicațiile organizate de către Flota sovietică de la Sevastopol a fost demarată la începutul anului 1955, prin transmiterea invitațiilor de participare la aplicațiile din vara și toamna anului 1955. Ca urmare a acestor invitații, câte o grupă de ofițeri din cadrul Statului Major al Forțelor Maritime Militare a participat la o aplicație de stat major și la o aplicație cu trupe organizate de către Comandamentul Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră în baza sa de la Sevastopol. Prima aplicație la care s-a participat s-a desfășurat în perioada 10 – 21 iulie 1955 și a avut ca temă: „*Sprrijinul flancului trupelor terestre, rezemat pe litoral*”, iar cea de a doua a avut loc între 18 și 20 septembrie 1955 în cadrul tactic stabilit de tema acesteia: „*Atacul unui convoi pe vizibilitate bună și redusă cu distrugătoarele și vedetele torpiloare*”.⁸ Prezența ofițerilor de marină români ca observatori la aplicațiile executate de către Flota Mării Negre a facilitat implementarea procedurilor de planificare și a procedeele tactice de executare a misiunilor specifice, conform prevederilor „instrucțiunilor de folosire în luptă” a genurilor de forțe ale marinei sovietice și a celorlalte „instrucțiuni” de asigurare de luptă, navigație, observare și transmisiuni, codificare mesaje, radiolocație și hidrolocație, protejarea și contractiunea radio la bruiaj, ș.a.

În acest context al cooperării româno-sovietice, din perioada 1951 - 1955, în luna octombrie a anului 1953, s-au desfășurat în România ample manifestări prilejuite de „Luna prieteniei româno-sovietice”. Pentru domeniu naval, guvernul român a trimis guvernului sovietic, cel mai probabil în lunile iulie sau august, invitația/solicitarea ca nave sovietice să vină într-o vizită oficială „de prietenie”, în portul Constanța, pe parcursul

acordat românilor locul I, sovieticilor locul al II-lea și bulgarilor ultimul loc. În urma acestei aplicații, șeful de stat major al divizionului, Cpt.lt. Anghel Petru, și 4 locotenenți, comandanți de vedetă, Spandole Gheorghe, Pitea Nicolae, Chirilă Mihai și Burlacu Nicolae, au fost avansați „la excepțional” la gradul următor. Totodată, C.R.3 Melincescu Alexandru este înlocuit la comandă de către Cpt.lt. Telegescu Petre. Vezi: CAm.fl.(r) Leahu Dan, *Acei oameni curajoși și vedetelor torpiloare*, Ed. M.N.M.R., Constanța, 2012, p. 39. Pregătirea echipajelor vedetelor a fost intensă în acea perioadă. În anul de instrucție 1954 – 1955 (de la 1 decembrie 1954 la 30 noiembrie 1955), fiecare vedetă torpiloare a parcurs, în medie, circa 1.600 Mm. Cu acest prilej, s-au lansat 32 de torpile în condițiile unor exigențe sporite, cu respectarea strictă a condițiilor tactice de lansare și a regulilor de apreciere. Marian Moșneagu, *Politica navală postbelică (1944-1958)*, p. 208.

⁸ Comandamentul Marinei Militare, *Documentar cu date și evenimente din istoricul Marinei Militare (perioada 1945 - 1961)*, vol. 2, Mangalia, 1979, p. 213 (în continuare: C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979). La rândul său, în anul 1955, Comandamentul Forțelor Maritime Militare printr-o „grupă operativă” a organizat și condus două din aplicațiile tactice, cea a Divizionului 319 Vedete Torpiloare și Submarine (1 – 7 iulie 1955), respectiv, cea a Divizionului 594 Submarine (31 august – 4 septembrie 1955).

lunii octombrie 1953. Aceasta avea să fie prima vizită oficială a unor nave sovietice în România după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial.

Conform înțelegerilor, între 15 și 19 octombrie 1953, avut loc vizită oficială a unui grup de nave (escadră) militare sovietice în portul Constanța, aflat sub comanda viceamiralului Parhomenco, șeful de stat major al Flotei sovietice din Marea Neagră.⁹ Acestui eveniment i s-a acordat o atenție deosebită, atât prin amploarea și conținutul manifestărilor, cât și prin relatările din presa de partid din cele două țări. Flota sovietică din Marea Neagră a pregătit și a venit la Constanța cu o escadră impresionantă, formată din cinci nave care aveau la bord aproape 3.500 de militari.

Vizita s-a desfășurat după protocolul maritim și diplomatic. Joi, 15 octombrie 1953, navele sovietice au fost întâmpinate la intrarea în apele teritoriale, la 8 Mm față de Farul din Constanța (Carol), de către distrugătoarele românești D-11 (ex. „MĂRĂȘTI”) și D-12 (ex. „MĂRĂȘEȘTI”).¹⁰ Ceremonialul de sosire al navelor sovietice a fost unul amplu, care dorea să exprime bucuria și onoarea românilor să primească o asemenea vizită. În afara echipajelor navelor militare care se aflau la front, pe dana Farului Carol se aflau militari, gardă de onoare, o fanfara militară și mulți „oameni ai muncii”. După salutul reciproc al națiunii, au fost trase cele 21 de salve de tun, la ora 13.00, în rada portului Constanța a ancorat escadra sovietică formată din crucișătoarele ușoare, purtătoare de artilerie, „FRUNZE” și „KUIBÎȘEV” și distrugătoarele „BEZZAVETNÎ”, „BESSTRAȘCENÎ” „BEZBOEAZNENNÎ”.¹¹

În conformitate cu programul convenit al vizitei la Constanța, viceamiralul Parhomenco, însoțit de un grup de amirali și ofițeri superiori, a fost primit la bordul navei de comandament „Libertatea” (ex. iahtul regal „LUCEAFĂRUL”) de către generalul locotenent Nicolae Ceaușescu, șeful

⁹ Viceamiralul (din 1953) Victor Alexandrovici Parhomenco/ Виктор Александрович Пархоменко (n. 1905 – d. 1997) a făcut parte din promoție 1931 a școlii marinei sovietice „M.V. Frunze”, însă provenea din maistru militar (1924 - 1928). După ce a îndeplinit diferite funcții, înainte, pe timpul și după cel de Al Doilea Război Mondial, a devenit în august 1951 șef de Stat Major al Comandamentului Flotei sovietice din Marea Neagră, comandant al flotei fiind amiralul Serghei Groșcov. În acea vreme, Parhomenco a fost perceput ca viitorul înlocuitor a lui Groșcov, ceea ce s-a întâmplat la 12 iulie 1955. Dezastrul produs la bordul cuirasatului „Novorossiisk”, o explozie la bord care a dus la scufundarea navei, a determinat înlăturarea de la comanda flotei și retrogradarea sa la gradul de contraamiral. A activat în marină până în anul 1969. Între timp a reprimat gradul de viceamiral și a fost o perioadă locuitor al comandantului Flotei din Pacific (1956 – 1960). <https://ru.wikipedia.org/>

¹⁰ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, pp. 175 – 176.

¹¹ *Scântea*, Organ al Comitetului Central al P.M.R., anul XXIII, nr. 2797, Marți 20 Octombrie 1953, p. 2.

Direcției Superioare Politice a Armatei și prim locțiitor al ministrului Forțelor Armate ale R.P.R., și comandantul Flotei noastre Maritime Militare, contraamiral Diaconu Florea, iar la Sfatul Popular Constanța de către autoritățile locale de partid și de stat. La București, delegația sovietică a fost primită de către ministrul Forțelor Armate, general de armată Emil Bodnăraș, asistat de către ministrul Afacerilor Externe, Simion Bughici, primul secretar al Comitetului Regional București al Partidului Muncitoresc Român, D. Coliu, ministru adjunct la Ministerul Afacerilor Externe, Teodor Rudenco, general locotenent N. Ceaușescu, prim locțiitor al ministrului Forțelor Armate ale R.P.R., contraamiral Diaconu Florea, comandantul Marinei Militare a R.P.R., precum și de alți generali și ofițeri superiori.

La rândul său, amiralul sovietic a primit la bordul navei sale comandant, unul dintre crucișătoare, pe comandantul Marinei Militare și delegație formată din oficialități locale de partid.

Amiralul Prahomenco a revenit în România la începutul anului 1955, în calitate de șef al delegației sovietice care a negociat protocolul privind asigurarea condițiilor de dislocare a navelor și submarinelor Flotei sovietice a Mării Negre în porturile românești, Sulina, Constanța și Mangalia. La scurt timp după acest eveniment, amiralul Victor Alexandrovici Parhomenco a devenit comandantul Flotei sovietice cu comandamentul la Sevastopol.

3. Perioada 1955 – 1960: primele cooperări româno-sovietică-bulgară, sub egida Tratatului de la Varșovia

Înființarea Organizației Tratatului de la Varșovia, ca organizație politico-militară a blocului comunist european, prin semnarea documentelor de constituire a acesteia la mijlocul lunii mai a anului 1955, precum și crearea instrumentului militar al alianței – Comandamentul Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia – a determinat o schimbare de paradigmă în ceea ce privește implicarea sovieticilor în organizare, dotarea și pregătirea forțelor armate a aliaților lor europeni. Conform înțelegerii pe care au avut-o sovieticii asupra documentelor care reglementau contribuția aliaților lor cu forțe armate la efortul comun de apărare împotriva occidentului capitalist, fiecare dintre aceștia urmau să deruleze programe de înzestrare sub directa îndrumare și aprobare a celor mai înalți factori decidenți în domeniul militar de la Moscova, prin comanda structurii coordonatoare a alianței, Comandamentul Forțelor Armate Unite. Totodată, această structură, care mai bine de un deceniu a fost o direcție din cadrul Marelui Stat Major sovietic, era responsabilă de implementarea normelor doctrinare sovietice privind folosirea în luptă a tuturor categoriilor și genurilor de forțe, prin implementarea procedurilor de organizare,

planificare și executare a misiunilor de luptă, cuprinse în regulamentele Armatei Roșii.

Constituirea și operaționalizarea Comandamentului Forțelor Armate Unite, precum și implementarea primelor programe cincinale de dezvoltare a forțelor armate ale statelor semnatare ale Tratatului de la Varșovia a durat câțiva ani. De aceea, aplicațiile organizate sub egida Tratatului de la Varșovia în perioada 1956 – 1960 sunt puține la număr.

În domeniul naval, **prima aplicație complexă de cooperare** desfășurată în Marea Neagră de către marinele celor trei state comuniste membre ale Tratatului de la Varșovia cu ieșire la Marea Neagră a avut loc în perioada 1 – 4 septembrie **1957**. A fost, conform termenilor folosiți în regulamentele în vigoare în acea vreme, o „*aplicație tactică cu partidă dublă*”, o „*aplicație de cooperare cu forțe și inamic marcat cu dublă acțiune*”. Tema tactică a acestuia a fost: „*Nimicirea de către forțele Flotei [sovietice] din Marea Neagră, în cooperare cu F.M.M. ale R.P.R. și R.P.B. a unei grupări albastre de nave purtătoare de PRG care pătrunde prin surprindere în Marea Neagră.*”¹²

Prin „grupare albastră” era desemnată orice grupare de nave care aparținea Turciei, oricărui alt stat din afara bazinului Mării Negre sau, de cele mai multe ori, aparținând alianței nord-atlantice. Din denumirea temei tactice se observă că sovieticii se antrenau pentru misiunea lor de bază, nimicirea oricărei grupări navale inamice care intră prin surprindere, sau nu, în Marea Neagră, având în sprijin forțele celor două marine aliante, română și bulgară, în virtutea faptului că acestea erau prin documentul de constituire a Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia puse, integral, la dispoziția alianței. Sovieticii considerau că Flota lor din Marea Neagră reprezintă nucleul central al dispozitivului de luptă în bazinul Mării Negre, iar toate forțele pe care le aveau celelalte două marine aliante erau puse la dispoziția comandantului flotei sovietice, date în sprijin, pentru executarea unor misiuni de sprijin sau asigurare.

Aplicația a fost organizată în Bulgaria, însă aceasta a fost condusă de către sovietici.

Cel puțin pentru Forțele Maritime Militare ale Republicii Populare România (denumirea folosită în acea perioadă pentru Forțele Navale Române), scopurile acestei aplicații au fost:

(1) să antreneze marile unități de nave în rezolvarea (a se înțelege atât planificarea, cât și executarea) misiunii tactice de nimicire a grupării

¹² C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 249. Pentru documentele aplicației, vezi: A.M.N.R., *fond 5427 - Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 20, ff. 182 - 183; 196 - 201; 203; 205; S.I.A., *fond microfilme*, rola P II-4-2389.

albastre de nave, precum și asigurarea primirii și predării convoaielor și executarea convoierii în zona proprie de operații în cooperare cu navele și aviația Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră și Forțele Maritime Militare ale R.P. Bulgaria;

(2) să prelucreze (exerseze) informarea reciprocă între forțele celor trei flote, precum și măsurile necesare pentru menținerea unui regim operativ stabilit în zonele proprii de operații.

Marina Militară Română a participat la aplicație cu două secții de vedete ale Divizionului 319 Vedete Torpiloare și distrugătorul D-2 (ex. „REGINA MARIA”), nava comandant a grupării românești, comandat de către C.R.3 Georgescu M. Constantin. Din partea Comandamentului Forțelor Maritime Militare a participat C.R.2 Ciucă Ion, specialistul cu navigația al marinei, fost comandant al Divizionului 418 Distrugătoare. Comandantul Divizionului 319 vedete torpiloare, C.R.3 Ilie Ștefan, și șeful său de stat major, Cpt. lt. Telegescu Petre, au participat la aplicație în calitate de șefi de secție. Vedetele torpiloare, coordonate de la bordul distrugătorului, alături de alte forțe de lovire ale sovieticilor și bulgarilor, au avut misiunea de a executa atacul cu torpila, pe timp de noapte, a unui convoi de nave inamice ce venea dinspre Strâmtoarea Bosfor către nord.¹³

Deși, până în septembrie 1957 cele trei flote au mai desfășurat în comun câteva activități de pregătire de luptă, conducerea marinei din aceea perioadă aprecia că această aplicație este „**prima aplicație cu trupe de această natură**” în care forțe importante din cele trei marine cooperau și executau misiuni, independent sau în comun, dar „**acestea nu au angrenat toate forțele cu întregul lor sistem de comandă și organizare**”.¹⁴

Anterior aplicației din septembrie s-a mai executat, cel mai probabil în primăvara anului 1957, și „aplicația de comandament și stat major cu forțe și inamic marcat a Bazei Maritime Odessa”. Aplicația a fost condusă de către șeful de stat major a Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră, iar Comandamentul Forțelor Maritime Militare al R.P. România a participat doar cu o grupă operativă compusă din 8 ofițeri și condusă de către comandantul Forțelor Maritime Militare. Sunt interesante „*serie de învățăminte*” însușite de către partea română, care probabil au fost exprimate pe timpul desfășurării „criticii” (analiza post-acțiune). Acestea se refereau la „*formele de apărare ale unei baze maritime militare*” și la necesitatea „*organizării contraacțiunilor radio* (război electronic)”. Însă cele mai importante două concluzii, care au avut efecte în anii următori, au

¹³ CAm.fl.(r) Leahu Dan, *Acei oameni curajoși și vedetelor torpiloare*, Ed. M.M.R., Constanța, 2012, p. 42.

¹⁴ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 249.

fost că s-a „scos în evidență **necesitatea introducerii unui sistem unic de informare și recunoaștere pe teatrul Mării Negre între flotele U.R.S.S., R.P. Bulgaria și R.P. Române**” și că în viitor, „**la aplicațiile [desfășurate] în comun grupele operative [trimise la aplicație] să aibă o componență mai mare și să execute în perioada premergătoare a aplicației, aplicații cu teme similare în punctul de comandă**” în care se va desfășura aplicația.¹⁵

Aceste concluzii s-au transformat în direcții de acțiune, fiind concretizate în planurile anuale cu activitățile de pregătire de luptă desfășurate în comun.

Anul următor, în perioada 24 – 29 iunie 1958, Forțele Maritime Militare ale R.P. România a participat cu Baza Maritimă Militară 258 Mangalia, comandamentul său și unitățile din compunere, la aplicația de cooperare cu Flota din Marea Neagră a U.R.S.S și Flota R.P. Bulgare, o aplicație cu forțe și inamic marcat, cu trupe în teren și cu dublă acțiune, având ca tema operativă „*Asigurarea transporturilor maritime, costiere și asigurarea staționării unei grupări navale în raionul B.M.M.*”¹⁶. Cea mai importantă misiune exersată („prelucrată”), de un real interes pentru sovietici, a fost „*asigurarea rebazării [redislocării] unei părți a Flotei [sovietice] din Marea Neagră în bazele maritime militare [porturile] ale RP România și RP Bulgaria*”. Aplicația s-a desfășurat în contextul în care avea loc procesul de retragere a trupelor sovietice din România (15 iunie - 15 august 1958), iar asigurarea condițiilor de redislocare, la nevoie, a unei părți a Flotei sovietice din Marea Neagră în porturile din România și Bulgaria era considerată de conducerea marinei sovietice ca fiind o condiție de succes în situația în care se va confrunța cu invazie a forțelor navale ale Occidentului, alianței NATO, în Marea Neagră.

Demersurile pentru asigurarea condițiilor de redislocare, cel puțin pentru porturile românești, erau începute din anul 1955, fiind concretizate prin convenția semnată în anul 1957, care avea cu o valabilitate de 10 ani, iar în anul 1958 se aflau în depozitele Marinei Militare Române din portul Mangalia și cele dispuse pe teritoriul Dobrogei rezerve importante ale flotei de la Sevastopol. În consecință, exersarea redislocării de către sovietici și antrenarea/verificarea capacității celor doi aliați din bazinul de vest al Mării Negre era o necesitate operațională reală.

În plus față de această misiune de bază, marinele română și bulgară au mai primit sarcina de a „prelucra” (executa) „*asigurarea deplasării convoaielor maritime pe drumurile costiere în zonele de operații*” ale

¹⁵ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, pp. 248 – 249.

¹⁶ Marian Moșneagu, *Politica navală postbelică (1944 - 1958)*, Editura Mica Valahie, 2005, București, p. 205.

fiecăreia și de a executa „atacul comunicațiilor maritime ale inamicului pentru împiedicarea aprovizionării cu material și trupe a frontului”. Dintre concluziile reieșite din bilanțul aplicației au fost subliniat faptul că „marile unități și unități ... au dovedit un bun nivel de pregătire de luptă, realizând în condiții bune misiunile primite, deși acestea au fost complexe și grele” și că „legăturile și transmisiunile [comunicațiile] au funcționat în bune condiții, asigurând în permanență legăturile cu marile unități din subordine și cu cele două flote cu care s-a cooperat”. În partea de „autocritică” a concluziilor se sublinia faptul că „observarea, informarea și sistemul de recunoaștere între unitățile de nave și unitățile de litoral au funcționat necorespunzător. Statele majore nu s-au dovedit suficient de operative în situațiile grele, neluând măsurile corespunzătoare pentru stabilirea datelor necesare hotărârii comandantului”, probleme, cel mai probabil reale, având în vedere situația în care se afla marina noastră în acea vreme.¹⁷

Aplicația de cooperare a forțelor maritime din iunie 1959, a fost o aplicație de comandament și stat major cu trupe, în cooperare cu Flota Mării Negre a URSS și flota R.P. Bulgaria, care a avut ca temă: „Asigurarea transporturilor maritime și fluviale, a staționării grupărilor de nave în zona de operații și atacul comunicațiilor maritime ale inamicului”. Documentele de organizare, planificare și conducere pentru misiunile ce au revenit părții române au fost întocmite de către Statul Major al Forțelor Maritime Militare. De această dată s-a apreciat că „atât în perioada de pregătire a aplicației, cât și pe timpul executării acesteia” s-a reușit „să [se] țină în permanență legătura” cu celelalte două flote. Deși, misiunile primite au fost „îndeplinite corespunzător, ca urmare a muncii desfășurate de comandanți, statele majore și unitățile participante”, ca „deficiențe”, s-a constatat că „nu s-au prevăzut măsuri practice de schimbarea punctului de comandă Constanța în cazul lovirii orașului ... cu arma atomică”, „lucrul în cadrul statului major” a avut sincope, iar „dispozițiunile de luptă” (ordinele de operații) emise pentru marile unități au avut un „conținut incomplet”.¹⁸

Din anul 1958 a început și cooperarea dintre flotilele fluviale ale marinelor române, sovietice și bulgare. Una din activitățile executate în comun, câțiva ani, au fost executarea de trageri de artilerie cu instalațiile

¹⁷ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, pp. 266 – 267. Pentru documentele aplicației, vezi: A.M.N.R., *fond 5427-Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 22, ff. 183-190; dosar nr. 24, ff. 3-8, S.I.A., *fond microfilme*, rola P II-4-2390; rola P II-4-2391.

¹⁸ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 283. Vezi și : A.M.N.R., *fond 5427-Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 30, ff. 193-195;198-236; 251-258; S.I.A., *fond microfilme*, rola P II-4-2393; A.M.N.R., *fond Comandamentul Forțelor Maritime Militare*, dosar nr. 9575-9581; 9800.

artilieristice de la bordul navelor fluviale ale celor trei flotile în poligonul amenajat în zona localității dobrogene Topalu.¹⁹

În anul 1959, Flotila de Dunăre a executat o aplicație de cooperare cu Flotila Fluvială sovietică. Aplicația de cooperare sovieto-română a flotilelor fluviale a fost o aplicație de comandament și stat major pe hartă, ce a avut ca temă: „*Asigurarea transporturilor fluviale în folosul armatei de uscat a flotei în ofensivă în poziția inițială a războiului*”. Aplicația s-a desfășurat în luna aprilie a anului 1959 și a fost condusă de către comandantul Flotei Fluviale a U.R.S.S., iar Flotila de Dunăre a Marinei Militare Române a participat cu o grupă operativă condusă de către comandantul flotei, contraamiralul Simion Tudor. Activitatea grupei operative românești pe timpul aplicației a fost apreciată de către comandantul flotei sovietice ca fiind „*satisfăcătoare*”, întrucât s-a constatat că „*există lipsuri în ceea ce privește realizarea cooperării și că este necesar ca în viitor să se realizeze în această direcție cât mai multe antrenamente în comun*”.²⁰

Începând din 1959, sub umbrela Tratatului de la Varșovia, în coordonarea Comandamentului Forțelor Armate Unite, prin Comandamentul Flotei Mării Negre a U.R.S.S. de la Sevastopol, au fost demarate discuții legate de stabilirea modalităților și procedurilor de cooperare a celor trei flote ale statelor aliante riverane la Marea Neagră. Un demers de care sovieticii erau direct interesați. Așa cum reieșise din lecțiile identificate pe timpul aplicațiilor comune executate în anii anteriori, era nevoie de documente de cooperare – dispoziții de folosire în luptă a genurilor de forțe, de transmisiuni și observare, de informare și recunoaștere reciprocă, ș.a. –, documente agreeate, însușite și aplicate de către cele trei părți, precum și de folosirea acestora cu precădere în limba comună a alianței, limba rusă.

Discuțiile demarate în anul 1959 au avut loc în format tripartit sau bilateral, cu informarea celei de a treia părți. Ținute sub forma unor consfătuiri ale experților, specialiștilor, pe diferite probleme, acestea au avut un rol important pentru că la finalul lor au fost stabilite coordonatele cooperării în domeniile respective și draft-uri de documente care au fost supuse spre aprobare comandanților comandamentelor de la Sevastopol, Mangalia și Varna, care la rândul lor informau eșaloanele militare

¹⁹ A.M.N.R. , *fond 5427-Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 22, f. 182; S.I.A., *fond microfilme*, rola P II-4-2390.

²⁰ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 282. Vezi și: A.M.N.R. , *fond 5427 - Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 30, ff. 132 – 133; 136 – 138; 178 – 179; S.I.A., *fond microfilme*, rola P II-4-2393.

superioare. Pe de altă parte, comandamentul de la Sevastopol a început să producă și să trimită spre consultare către comandanții marinelor militare ale României și Bulgariei „documente de cooperare” pe timp de pace și război, documente care în marea lor majoritate au fost aprobate până în anul 1962.²¹ Tot în acest an au fost instituită discutarea anuală, în format „întâlnirea reprezentanților” celor trei flote, a problemelor curente și a celor de perspectivă.²²

4. Aplicațiile de cooperare în domeniul naval organizate sub egida Tratatului de la Varșovia în bazinul de vest al Mării Negre în perioada 1960 - 1965

Începând din anul 1960 pregătirea în comun a Forțelor Armate Unite se executa în baza unui plan întocmit de statul major al FAU și aprobat de comandantul suprem al FAU. Proiectul de plan întocmit pentru fiecare țară în parte, pe baza propunerilor șefului de stat major al FAU, era trimis pentru studiu în capitalele celorlalte țări membre ale Tratatului de la Varșovia, de regulă, la începutul lunii octombrie, iar observațiile și propunerile făcute de fiecare în parte erau transmise la Moscova, pentru aprobarea de către comandantul suprem al Forțelor Armate Unite. Acest format s-a menținut până la desființarea Organizației Tratatului de la Varșovia și s-a aplicat și altor domenii de cooperare în cadrul alianței, cum ar fi: consfătuiri („prezentarea de teme”) pe diferite probleme, vizite reciproce, ș.a..

Analiza (bilanțul) „pregătirii operative și de luptă” a Forțelor Armate Unite pentru anul încheiat se executa în cadrul unei ședințe anuale, ce avea loc spre sfârșitul anului, de regulă, în luna noiembrie sau luna decembrie, la Moscova. Printr-o scrisoare adresată ministrului Apărării [Forțelor Armate], șeful Statului Major al F.A.U. invita locțiitorul ministrului pentru „pregătirea de luptă” să participe la convocare făcând, totodată, recomandări privind componența delegației. Anexă la această scrisoare era proiectul de plan pentru anul următor în care erau implicate trupele și comandamentele armatei române. Ședința respectivă era o „convocare” a „reprezentanților armatelor” unde se „discutau” rezultatele obținute de statele majore și trupele care făceau parte din Forțele Armate Unite ale țărilor Tratatului de la Varșovia. Tot în cadrul acesteia se aproba „sarcinile” [planul] pentru anul

²¹ Vezi: Documente privind cooperarea cu flotele aliate: A.M.N.R. , *fond 5427-Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 31, fila 116 – 126, SIA, *Rola P II-4-2393*; Consfătuirea specialiștilor pentru demagnetizare: A.M.N.R. , *fond FMM-inv S/19859* din 09.08.1976, dosar nr. 9585; Întâlnirea delegațiilor română și bulgară pentru stabilirea cooperării artileriei de coastă: A.M.N.R. , *fond 5427 - Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 28, ff. 228 – 253, S.IA, *Rola P II-4-2392*.

²² A.M.N.R. , *fond FMM-inv S/19859* din 09.08.1976, dosar nr.1045.

următor. Activitățile cuprinse în planul aprobat al Forțelor Armate Unite erau introduse în planurile naționale „de pregătire de luptă și politică”. În acest format probleme referitoare la cooperarea marinelor sovietice cu marinele statelor riverane la Marea Neagră și Marea Baltică erau discutate separat. La aceste convorbiri a participat și comandantul Marinei Militare române.

Acest tipar s-a păstrat până când Organizația Tratatului de la Varșovia a fost reformată prin documentele aprobate în 1969, ocazie cu care au fost înființate mai multe comitete, dintre care cel mai important a fost cel al miniștrilor Apărării din statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Anul 1960 este anul în care atitudinea sovietică privind funcționarea Comandamentului Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a schimbat radical față de anii anteriori. Modificarea la vârf a comenzii Forțelor Armate Unite, prin înlocuirea mareșalului Ivan Konev cu mareșalul Andrei Grecico, a coincis cu o accelerare a procesului de integrare a aliaților U.R.S.S. în Tratatul de la Varșovia. A început un proces accelerat de elaborare, avizare și aprobare a documentelor necesare reglementării modului în care se coopera și se lupta, concomitent cu planificarea și executarea unui număr mai mare de aplicații, pe toate nivelele și pe toate fronturile, de la aplicații de nivel tactic la cele de nivel operativ – strategic.

În cadrul alianței, pentru pregătirea și integrarea armatelor celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia în sistemul doctrinar sovietic, mareșalul Grecico a impus trecerea de la executarea aplicațiilor de la cele de nivel tactic la cele de nivel operativ, operativ-strategic și, chiar, strategic, cu participarea forțelor din mai multe state care desfășoară acțiuni militare pe un teatru de operații ce transcende teritoriul național.²³

Presiunea exercitată de către sovietici, prin mareșalii și generali lor din conducerea Comandamentului Forțelor Armate Unite, pentru integrarea rapidă și totală a forțelor puse la dispoziție de către statele participante, a fost accentuată în următorii 2 – 3 ani. Acest comportament a liderilor militari sovietici a fost perceput de către conducerea politică și militară a statului român ca fiind în afara cadrului de cooperare stabilit prin documentele de constituire ale alianței și, totodată, unul periculos, care

²³ Christopher Jones, *Soviet Military Doctrine and Warsaw Pact Exercises*, final report to National Council for Soviet and East European Research, p. 12. <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/0000-621-1-Jones.pdf>; Vezi și: Christopher Jones, *The Warsaw Pact: Military exercises and military interventions*, *Armed Forces & Society*, Vol. 7, No. 1 (Fall 1980), pp. 5-30. https://www.jstor.org/stable/45347043?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents

eludează comanda națională și poate pune România într-o situație dificilă în cazul în care sovieticii s-ar aventura în a provoca occidentul fără consultări prealabile în cadrul forumului decizional al alianței. Această percepție avea să se confirme în timpul crizei rachetelor din Cuba din anul 1962.

Începând din 1960 au fost planificate și executate aplicații ale Tratatului de la Varșovia pe direcția vest, cu implicarea armatelor Ungariei, Poloniei, Cehoslovaciei și Germaniei comuniste, și pe direcția sud, cu implicarea României și Bulgariei, atât pe hartă, cât și cu trupe în teren. Aplicațiile cu trupe de nivel operativ-strategic erau de mare amploare, se executa cu câteva zeci de mii de militari.

În perioada 1960 – 1965, pe „fontul de sud” al alianței, pe teritoriul României și Bulgariei, s-au executat atât aplicații naționale, conduse de către miniștrii Apărării din cele două state la care erau invitați să participe delegații din alte state, precum și reprezentanți de la Comandamentul Forțelor Armate Unite, cât și aplicații de cooperare, organizate și conduse de către reprezentanții, comandant sau șef de stat major, ai Comandamentului Forțelor Armate Unite. Dintre aplicațiile de cooperare „cu trupe în teren” desfășurate pe teritoriul României și Bulgariei, la care au participat trupe sovietice, române și bulgare, cele mai de amploare au fost cele din anul 1962 (România) și 1963 (Bulgaria). Manevrele militare ale Tratatului de la Varșovia din anul 1962 a fost prima de acest fel, cea mai mare aplicație cu trupe a Tratatului de la Varșovia desfășurată pe teritoriul său.

În anul 1960, Marina Militară Română a participat la două aplicații de cooperare ale Tratatului de la Varșovia. O aplicație de „*verificarea transmisiunilor și lucrul statelor majore*” și o „*ieșire în radă comună*” a navelor românești, sovietice și bulgărești.

Aplicația de antrenament pe hartă pentru „*prelucrarea problemelor de cooperare*” a F.M.M. ale R.P. Române, R.P. Bulgare și Flota U.R.S.S. din Marea Neagră s-a desfășurat în perioada 29 – 31 martie 1960. S-a stabilit ca aplicația să se desfășoare de către statele majore ale celor 3 flote, „pe un eșalon pe hartă”, cu participarea structurilor (serviciilor) de transmisiuni pentru realizarea legăturii între cele 3 puncte de comandă de bază și a punctele de conducere și asigurare a apărării antiaeriene a acestora. Fiecare stat major a acționat din propriul său punct de comandă. Cel puțin în statul major al marinei române, la această aplicație au fost antrenată doar Secția operații, întărită cu specialiștii în domeniile cercetare, transmisiuni speciale, transmisiuni, apărarea antiaeriană și observare.

Tema aplicației se înscria în cadrul general al pregătirii de luptă stabilit la Sevastopol pentru cei doi aliați ai sovieticilor. Titlul temei, „*Asigurarea staționării dispersate a Forțelor Flotei* [U.R.S.S. a] *Mării*

Negre în porturile și bazele [maritime militare ale] R.P. Române și R.P. Bulgare în perioada inițială a războiului”, ne arată preocuparea sovieticilor de a avea asigurate condițiile optime pentru redisolocarea („*dispersarea*”) navelor flotei lor din Marea Neagră în porturile românești și bulgărești în situația în care războiul cu occidentul era inevitabil, precum și pentru a se baza pe un sistem de comunicații unic, fezabil și facil, care să funcționeze ca un singur organism, pentru se asigura realizarea lanțului de comandă-control, informarea reciprocă și raportarea oportună. Aceasta se observă și din „*scopurile de învățământ*” urmărite: „*antrenarea statelor majore în conducerea forțelor pe timpul asigurării bazei dispersate în porturile și bazele de pe litoralul de vest al Mării Negre*” și „*verificarea legăturilor de comandament, de cooperare și informare pe timpul rezolvării în comun a misiunilor de luptă*”.²⁴

Statul Major al Forțelor Maritime Militare ale R.P. Române a planificat acțiuni de luptă pentru executarea următoarelor misiuni, împărțite în „*activități zilnice de luptă*”, „*acțiuni de luptă planificate*” și „*scoaterea forțelor proprii de sub lovitura inițiată a inamicului*”. Marea majoritate a acestora fiind cele zilnice, dintre care remarcăm două: „*asigurarea ieșirii din Mangalia a unei brigăzi de submarine (6 submarine) aparținând Flotei U.R.S.S. Mării Negre care staționa la Mangalia de la 29 martie*”; „*asigurarea... deplasării prin zona de acțiune a F.M.M. ale R.P.R a 4 escorte și a 15 vedete torpiloare, care executau marșul pentru redisolocare de la Odessa la Varna*”; „*asigurarea staționării în rada Constanța a unui crucișător și 5 distrugătoare aparținând Flotei sovietice a Mării Negre*”.²⁵

²⁴ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 290.

²⁵ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 290 – 291. Celelalte „*acțiuni de luptă zilnice*” erau următoarele misiuni: „*executarea supravegherii cu mijloace de radiolocație și de hidrolocație, iar noaptea și cu nave de suprafață (pentru sprijin fiind date un distrugător și 5 vedete torpiloare); executarea dragajului magnetoacustic sistematic, zilnic, pe pazele importante de la Constanța, Mangalia și Sulina și odată la 3 zile pe pazele costiere și de larg; executarea sistematică a căutării submarinelor de către forțele înzestrate cu aparatură de hidrolocație prin misiuni ordonate în acest scop, cât și pe timpul îndeplinirii altor misiuni, distrugerea submarinelor descoperite urmând a se executa cu un grup de căutare-lovire format din 2 vânătoare submarine și un escortor și alte 2 grupuri formate fiecare din câte 4 dragoare de radă; executarea dragajului magnetoacustic; căutarea antisubmarin pe timpul venirii la staționare a navelor; acoperirea cu focul artileriei de coastă, artileriei antiaeriene și a aviației de vânătoare pe tot timpul staționării*”. „*Pentru executarea acțiunilor de luptă planificate și pentru scoaterea forțelor proprii de sub lovitura inițiată a inamicului, s-a hotărât staționarea dispersată a F.M.M. în mare în dispozitive antiatomice care să asigure staționarea navelor în siguranță împotriva exploziilor bombelor atomice de calibru mijlociu*”.

Constatările după aplicație au fost trase pe domenii de responsabilitate și priveau activitatea: „*organelor operative și de cercetare*” (operații și informații); „*organul de transmisiuni speciale*” (comunicații codificate după dispozițiunile sovietice pentru realizarea legăturii între punctele de comandă); „*serviciul de transmisiuni*” (comunicații fir și radio).²⁶

Dintre concluziile trase de către români după desfășurarea acestei aplicații de cooperare, trei dintre acestea ne-au atras atenția, și anume: „*necesitatea executării în cadrul pregătirii statului major ... a unui număr mai mare de antrenamente de stat major, pentru elaborarea documentelor de luptă și de exerciții fulger pentru luarea de hotărâri în timp scurt*”; „*necesitatea elaborării unui cod de legătură în limbile rusă, bulgară și română care să asigure legătura între cele 3 flote. Actualul cod în limba rusă nu asigură rapid legătura, fiind necesară o perioadă de timp pentru traducerea radiogramelor în și din limba rusă*”; „*necesitatea desfășurării pe mai departe a aplicațiilor în comun pentru prelucrarea problemelor de cooperare și antrenarea mijloacelor de legătură și transmisiuni.*”²⁷ Noul

²⁶ Sunt interesante concluziile consemnate după aplicație și de aceea le redăm în continuare. Astfel, în domeniul operații și informațiilor s-a constatat; „*lipsa de omogenitate și uniformitate în activitatea operatorilor*”- ofițerilor de operații, întrucât „*o parte din ofițeri fiind lipsiți de experiență și nu li s-a făcut o pregătire prealabilă, fiind luați de la unități în preajma începerii aplicației*”; că „*documentele de luptă pentru conducerea marilor unități nu au fost întocmite în întregime, unele erau incomplete sau insuficient de clare*”; „*documentele interioare ca hărți cu situația, hărți operative, jurnalul acțiunilor de luptă, s-au întocmit cu greutate și realizate la un nivel scăzut*”. În ceea ce privește activitatea „*organului de transmisiuni speciale*” concluziile au fost următoarele: „*...nu a fost încadrat cu un număr suficient de ofițeri, neputându-se realiza la timp codificările și decodificările radiogramelor*”; un „*antrenament insuficient*” care afectează nivelul de pregătire a ofițerilor care au lucrat în acest domeniu; „*necunoașterea perfectă a limbii ruse a făcut ca în traducerea unor radiograme să se strecoare greșeli sau neclarități*”; „*în codificarea și decodificarea radiogramelor s-au realizat încă timpi prea mari*”. Însă cea mai importantă concluzie în acest domeniu a fost aceea că „*se simțea nevoia elaborării unui cod [sistem de codificare] în limbile rusă, bulgară și română*”. Pentru activitatea serviciului de transmisiuni au fost făcute următoarele observații: „*instalarea nodului de transmisiuni mobil s-a făcut sub barem. Conducătorii auto nu au fost suficienți de antrenați în conducerea mașinilor în coloană pe timp de noapte; rețelele radio de cooperare și informare au funcționat în bune condițiuni. Traficul radio a fost de 4 ori mai mare față de traficul normal; transmisiunile acționând în condițiile unui bruiaj minim au asigurat continuu legăturile prin schimbarea frecvențelor de lucru. S-a considerat necesar ca radiotelegrafiștii să fie antrenați pentru lucru și în condiții de bruiaj mediu, fără schimbarea frecvenței de lucru, adică lucrând pe frecvența bruiată.*” Vezi: C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, pp. 291 – 292.

²⁷ C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, p. 293.

cod, identificat ca necesitate, a fost emis pe parcursul anului următor, fiind parte din setul de „documente unice” pe care comandamentul sovietic de la Sevastopol avea să îl emită până în anul 1963.

Deși a fost un antrenament de planificare și nu o aplicație cu trupe în teren, au fost folosiți un număr impresionant de ofițeri, atât în punctul de comandă de bază, cât și în punctul de comandă de rezervă ale Statului Major al Comandamentului Forțelor Maritime Militare ale R.P. Române.²⁸

În vara anului 1960, în bazinul de vest al Mării Negre s-a desfășurat o aplicație cu trupe, cel mai probabil una de tip „radă comună”, cu participarea navelor și structurilor celor trei marine ale statelor aliate în Tratatul de Varșovia, U.R.S.S., România și Bulgaria. Nu dispunem de detalii privind această aplicație.²⁹

Sub egida Tratatului de la Varșovia, în perioada 20 – 22 octombrie 1960, s-a organizat și desfășurat o aplicație similară celei care a avut loc în primăvară, însă de un nivel de complexitate mai ridicat. Fiind o aplicație pe hartă pentru antrenarea statelor majore, scopul principal a fost de a ridica „interoperabilitatea” în cadrul alianței cu accent pe „prelucrarea transmisiunilor și cooperării”. Deși focusul a rămas pe antrenarea, în primul rând, a marinelor română și bulgară în executarea misiunilor rezervate lor „în perioada inițială a războiului”, de această dată cadrul general al aplicației a cuprins atât acțiuni de luptă maritime, cât și acțiuni de luptă fluviale, în conformitate cu tema aplicației: *„Asigurarea comunicațiilor maritime de-a lungul litoralului de vest al Mării Negre și a comunicațiilor fluviale pe Dunăre de către forțele Flotei Mării Negre, F.M.M. ale R.P.B. și F.M.M. ale R.P.R., în perioada inițială a războiului”*. Aplicația, ca și cele anterioare, a fost organizată de către Statul Major al Flotei U.R.S.S. a Mării Negre, iar, în consecință, șeful de stat major al comandamentului de la Sevastopol, contraamiralul Nicolai Ivanovici Smirnov, a fost conducătorul

²⁸ S-a prevăzut ca activitatea de conducere a forțelor să se facă într-un punct de comandă principal, dublat cu un punct de comandă de rezervă. La această aplicație au participat 46 ofițeri, 8 subofițeri, 13 sergenți, 71 soldați, în la punctual de comandă principal, și 47 ofițeri, 3 subofițeri, 10 sergenți și 68 soldați, în punctual de comandă rezervă. Asigurarea continuității lucrului în statul major a fost făcută prin organizarea a 2 schimburi operative care schimbau serviciul după 8 ore. Aplicația a început prin alarmarea comandamentului și ieșirea în punctele de comandă amenajate din timp. Alarma a fost ordonată la orele 04.00 din 29 mart. 1960 prin ofițerul operativ al flotei. Timpul în care cadrele s-au prezentat la unitate a fost extreme de mare, depășindu-se 3 ore și jumătate. A fost necesară reorganizarea sistemului de chemare al cadrelor la alarmă. C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 293.

²⁹ A.M.N.R. , *fond F.M.M.*, inventar nr. S/19859 din 09.08.1976, dosar nr.10434/10435; SIA, *fond microfilme*, Rola P II-2-2294.

aplicației.³⁰ Smirnov, fost comandant de submarin și de divizion de submarine în cadrul Flotei Mării Negre, a fost numit în cursul anului 1960 pe funcția de șef de Stat Major al Flotei de la Sevastopol, iar această aplicație, cel mai probabil, era prima, ori cea de a doua, pe care o conducea în această calitate. Smirnov a îndeplinit această funcție până în anul 1964.³¹

Structurile participante la aplicație au fost statele majore ale celor trei flote aliate cu structurile lor de transmisiuni și transmisiuni speciale (pentru cooperarea în cadrul alianței), cărora li s-au adăugat statele majore ale diviziilor sovietice 1 și 21 specializate în apărarea antiaeriană a teritoriului.

Misiunile pe care le-au avut în cadrul aplicației Forțele Maritime Militare ale R.P. Române au fost cele două alocate de către sovieticii în concordanță cu rolul pe care îl vor avea marinarii români în situația unui război în Marea Neagră, și anume: „*asigurarea bazărilor dispersate a forțelor Flotei Mării Negre și desfășurării lor în raioanele acțiunilor de luptă din zona proprie* [zona de operații a marinei române] și „*asigurarea în cooperare cu Flota Mării Negre a transporturilor operative pe mare și Dunăre în folosul Regiunii Militare Odessa*”.³²

În cadrul primei misiuni, Comandamentul Marinei Militare (Forțelor Maritime Militare) urma a asigura staționarea în porturile românești a unui crucișător, 3 distrugătoare, 2 escortoare, 9 vedete torpiloare sovietice și sprijinul acțiunilor de luptă duse de către acestea în proximitatea litoralului românesc. În scenariul aplicației era prevăzut ca un convoi format din 5 nave transport, însoțite de către 2 distrugătoare, 2 escortoare, 4 dragoare și 6 vânătoare de submarine să se deplaseze de la Odessa la Burgas. Sarcina

³⁰ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 295.

³¹ Nicolai Ivanovici Smirnov (1917 – 1992), promoție 1939 a Școlii Navale „M.V. Frunze” din Leningrad, a activat pe submarine, ca navigator și comandant, în Flota din Pacific, iar din iunie 1944 a fost transferat la Flota din Marea Neagră unde a continuat să fie comandant de submarin, ofițer de stat major și comandant de unitate de submarine până în 1957 când a plecat la Academia Militară. După un an de la absolvirea acesteia (1959) a fost promovat pe funcția de șef de stat major al Flotei Mării Negre, funcție pe care a fost avansat la gradul de viceamiral. După 1964, a fost șef al Direcției operații și șef adjunct al Statului Major al Marinei (1964 – 1969), fiind avansat între timp la gradul de amiral, comandant al Flotei din Pacific (1969 – 1974), unde a primit gradul de „amiral al flotei”, al patrulea grad de amiral din cinci posibile în marina sovietică, prim-adjunct al comandantului-șef al marinei sovietice, amiral al Flotei Uniunii Sovietice Serghei Groșcov, iar din martie 1988, la 71 de ani, a făcut parte din Inspectoratul general al forțelor armate ale U.R.S.S., unde a activat până la trecerea în rezervă.
https://en.wikipedia.org/wiki/Nikolay_Ivanovich_Smirnov;
<http://basij.aut.ac.ir/usemb/english1/48.pdf>

³² C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 296.

părții române era de a sprijini (asigura) traversarea de către convoiul sovietic a raionului cuprins între Sulina și Vama Veche cu 2 dragoare de bază, 6 dragoare de radă, 2 vânătoare de submarine și o escadrilă de aviație de vânătoare, iar artileria de coastă urma să realizeze acoperirea de artilerie. La sud de paralelul Vama Veche, sarcinile erau preluate de către marina bulgară.

Pentru cea de a doua misiune, convoiul care se deplasa pe Dunăre, de la Ismail la Ruse, era compus din 3 nave fluviale, 9 șleपुरi, 4 vedete dragoare, un spărgător de baraj și 12 șalupe dragoare. Contribuția așteptată din partea românilor era asigurarea deplasării convoiului între Galați și Călărași, urmând ca această misiune să fie preluată de către flotila marinei bulgare, dincolo de Călărași. Capabilitățile cu care marea unitate a marinei de la Dunăre participa la aplicație, erau cele 12 vedete dragoare pe corp de lemn construite câțiva ani mai devreme. Pe timpul desfășurării aplicației s-au primit sarcini de a se executa dragaj de distrugere la mare și fluviu și de a organiza și executa salvarea unui distrugător și a unui transportor avariat din cadrul convoiului maritim.³³

Pentru misiunile primite, în cadrul operativ-tactic stabilit de către sovietici, șeful de Stat Major al Comandamentului Forțelor Maritime Militare românești, contraamiralul Victor Bogdan, a prezentat contraamiralului Smirnov propunerile sale pentru executarea misiunilor primite. Amiralul sovietic, în calitatea sa de conducător al aplicației, hotărâ (lua decizia) modul de executare a misiunilor de către toate forțele, indiferent de statul căruia aparțineau. Nu cunoaștem dacă amiralul Bogdan s-a deplasat la Sevastopol, anterior sau pe timpul aplicației, pentru a raporta propunerile privind sprijinul acordat de către marina română convoaielor sovietice, ori dacă acestea au fost transmise la Sevastopol codificat prin sistemul de transmisiuni speciale.

Concluziile după aplicație, consemnate în documentele românești, arată că *„propunerile făcute de către șeful de Stat Major... au corespuns misiunilor fixate forțelor și au fost bazate pe calcule, demonstrând capacitatea ofițerilor din statul major de a efectua calcule de statul major juste”*, iar comunicațiile între statele majore ale celor trei flote au funcționat bine.³⁴ Totodată, s-a apreciat că există o necesitate reală pentru organizarea

³³ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 297.

³⁴ Dintre aspectele pozitive au fost subliniate următoarele: *„Hotărârile din dinamică [deciziile luate pe timpul desfășurării luptei] au fost luate corespunzător cu situațiile create și la nivelul cerințelor impuse de situațiile respective, fiind bazate pe calcule juste; ofițerii angrenați în aplicație au depus un efort intens și au dovedit că pot rezolva și executa în bune condiții calculele tactice. Au rezolvat just situațiile concrete pentru asigurarea*

și desfășurarea în continuare a aplicațiilor de cooperare, „*deoarece ele constituie un bun mijloc de antrenament pentru ofițerii din statele majore*”.

Aplicația de stat major de transmisiuni din anul 1961 s-a desfășurat în perioada 26 – 29 ianuarie. Aceasta a avut ca „temă de bază”: „*Distrugerea navelor și grupărilor de nave inamice pătrunse în Marea Neagră de către Flota Mării Negre în cooperare cu Forțele Maritime Militare ale R.P.B. și Forțele Maritime Militare ale R.P.R. în perioada inițială a războiului*”, iar ca „scopuri de învățământ: **verificarea legăturilor de comandament, cooperarea și informarea pe timpul ducerii acțiunilor de luptă pentru distrugerea unei grupări navale inamice care a pătruns în Marea Neagră; antrenarea statelor majore ale Flotei Mării Negre a U.R.S.S., F.M.M. ale R.P.B. și ale R.P.R. în organizarea și executarea cooperării pe timpul executării în comun a acțiunilor de luptă** (s.n.)”.³⁵

deplasării convoaielor și desfășurării forțelor în vederea ducerii acțiunilor de luptă; Statul Major al F.M.M. a lucrat mai încheșat decât în aplicațiile anterioare și cu un randament mai mare, asigurând în permanență conducerea marilor unități”. Dintre aspectele negative („lipsuri”) au fost enumerate următoarele: „*în elaborarea propunerilor nu s-a ținut seama de posibilitățile reale ale F.M.M. din care cauză au fost fixate baraje care în perioada inițială a războiului nu s-ar fi putut realiza; în apărarea contra minelor nu s-au folosit în suficientă măsură posturile de observare vizuală cât și alternarea drumurilor de apropiere a litoralului, având în vedere numărul redus de forțe și mijloace de dragaj, nu a fost prevăzută o grupare de dragaj așa cum ar fi fost indicat, care să poată fi folosită pe direcțiile amenințate; din punct de vedere al apărării submarinelor au fost alese drumuri pe adâncimi mari mai puțin indicate, deoarece ar fi necesar ca apărarea contra submarinelor să se facă și dinspre mal. Era indicat alegerea unor drumuri de navigație cât mai aproape de litoral; nu a fost acordată suficientă atenție problemelor de contra-acțiune radio și de mascare; contraacțiunea radio a fost realizată numai parțial, iar mascarea numai în linii mari; nu a fost ținută la zi situația cu folosirea de către inamic a mijloacelor de nimicire în masă și în special situația infectării radioactive.*” C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, pp. 297 – 298.

³⁵ Cf. A.M.N.R. , *fond 5427-Secția Marină din M.St.M.*, dosar nr. 40, f. 139; S.I.A., *fond microfilme*, rola P II-4-2395, c. 541. Vezi: Raportul cu nr. GD-0199 din 18 februarie 1961 al șefului Direcție Operații din Marele Stat Major, general-maior Octavian Orban, adresat către adjunctul Ministerului F.A. și șef al M.St.M., generalul-colonel Ion Tutoveanu, privind desfășurarea aplicației de cooperare din perioada 26-29 ianuarie 1961 (*Ibidem*, f. 139-141; cc. 541-545). În perioada 19 - 23 decembrie 1960 a avut loc la Sevastopol o conferință pe probleme de asigurare hidrografică. Delegația română a fost condusă de șeful de Stat Major al C.M.M., contraamiralul Victor Bogdan. În raportul său cu nr. GD-0075 din 13.01.1961, întocmit după misiune, adresat adjunctului M.F.A. și șeful Marelui Stat Major, general colonel Ioan Tutoveanu, (*Ibidem*, ff. 107-109; cc. 532-534) contraamiralul Bogdan raporta că pe lângă probleme conferinței „*au mai fost discutate*” și aspecte legate de organizarea și desfășurarea aplicațiilor de cooperare planificate a se executa în anul 1961 în cadrul Tratatului de la Varșovia. Pentru „*aplicația de verificarea transmisiunilor și lucrul statelor majore*” din ianuarie 1961, au existat două variante de teme ale aplicației –

Aplicația a fost condusă „personal” de către șeful de Stat Major al Flotei Mării Negre, contraamiralul N.I. Smirnov, din punctul de comandă al aplicației, amplasat în clădirea Comandamentului Marinei Militare (C.F.M.M.) din Constanța. La aplicație C.M.M. a participat cu statul său major și Nodul de transmisiuni, iar la Varna și Sevastopol au fost trimise grupe operative.³⁶

Scenariul asociat temei a fost următorul: „*albaștrii*” (inamicul) „*sub pretextul marșurilor de antrenament și-au concentrat forțele în porturile din zona Bosfor și Dardanele în vederea debarcării unei divizii de infanterie în raionul Balcic sub acoperirea unor puternice detașamente de nave mari purtătoare de rachete, concomitent cu trecerea la ofensivă a trupelor de uscat*”. De cealaltă parte, „*roșii*” (forțele proprii - ale Tratatului de la Varșovia) „*ca urmare a pericolului iminent de agresiune [...] și-au ridicat gradul de pregătire în vederea luptei, au dispersat forțele și au luat măsuri pentru întărirea tuturor formelor de apărare*”. Pe timpul aplicației Marina Militară a primit misiunea ca „*să asigure dislocarea dispersată*” a forțelor aliate.³⁷

Concluziile trase la finalul aplicației, proprii sau ale conducerii aplicației, ca de obicei în cadrul „criticii”, au scos în evidență atât plusuri, cât și minusuri, precum și lecții identificate pentru îmbunătățirea cooperării în cadrul activităților viitoare.³⁸

„*Distrugerea navelor și grupărilor de nave inamice pătrunse în Marea Neagră de către Flota Mării Negre în cooperare cu Forțele Maritime Militare ale R.P.B. și Forțele Maritime Militare ale R.P.R. în perioada inițială a războiului*” sau „*Asigurarea dislocării și desfășurării forțelor Flotei Mării Negre în porturile și bazele R.P.R. și R.P.B.*”. Durata de desfășurare a aplicației a fost stabilită la 4 – 5, zile în perioada 20 – 30 ianuarie 1961. *Ibidem*, ff. 107; c. 532.

³⁶ Privitor la organizarea și desfășurarea aplicației, contraamiralul Victor Bogdan, raporta că: „*Documentele pregătitoare se vor transmite de Statul Major al Flotei Mării Negre cu câteva zile înainte. Documentele de execuție se vor aduce la Varna și Constanța de către grupele operative de legătură sovietice*”; „*Șeful de stat major al Flotei Mării Negre care conduce aplicația va merge inițial la Varna (1 zi) unde va asculta hotărârea grupării de lovire a Flotei R.P.B. și apoi va veni la Constanța unde va rămâne 3-4 zile pentru a conduce aplicația și a participa la bilanș*”; „*Se va schimba grupe operative de legătură 4-5 ofițeri (de stat major, transmisiuni și transmisiuni speciale)*”; „*Grupele operative ale flotelor R.P.B. și R.P.R. se vor deplasa la Sevastopol și înapoi cu o navă a Flotei R.P.R. urmând ca la aplicația următoare transportul să fie asigurat de o navă a Flotei R.P.B.*”. *Ibidem*, ff. 107-108; cc. 532-533.

³⁷ *Ibidem*, f. 139; cc. 541-542.

³⁸ Comandamentul Marinei Militare, *Documentar cu date și evenimente din istoricul Marinei Militare (perioada 1945 - 1961)*, vol. 2, Mangalia, 1979, pp. 300 – 301. Desfășurarea aplicației a scos în evidență următoarele aspecte pozitive: „*deși lucrul radio s-a desfășurat în condiții de bruijă intens, totuși radiotelegraștii au acționat bine dovedind*

„Rada comună” s-a desfășurat în perioada 5 – 16 mai 1961 în raionul maritim de la Caliacra. Marina Militară Română a participat cu vânătoare de submarin, vedete torpiloare, dragoare de radă și remorhere.³⁹ Concret, alocarea de forțe pentru aplicație s-a constituit din 29 de nave, 23 de luptă și 6 auxiliare, aproape întregul parc de nave de luptă al Diviziei 42 Maritime: 2 dragoare de bază de la Dn. 146 Dg.Bz., cele 12 nave ale celor 2 divizioane de dragoare de radă (19 de la Mangalia și 174 de la Tulcea), cele 3 vânătoare de submarine ale Dn. 50 V.Sm., un grup de 6 vedete de la Dn. 93 V.T., nava hidrografică NH-112 (nava de comandament), 2 remorhere maritime (R.M.-101 și N.S.-116), un tanc de motorină și 2 șalupe maritime de remorcaj de la Dn. 129 N.A. de mare. Gruparea românească de nave a fost pusă sub comanda șefului de stat major al Comandamentului Marinei Militare, contraamiralul Victor Bogdan, iar statul major al acestuia pentru aplicație a fost constituit din ofițeri din Statul Major al C.M.M. Efectivele participante la aplicație s-au ridicat la aproape 2.000 de militari.⁴⁰

Pentru acest tip de pregătire în comun, sub egida Tratatului de la Varșovia, în bazinul de vest al Mării Negre, a marinarilor sovietici, români

că sunt corespunzător pregătiți; documentele de transmisiuni și repartizarea frecvențelor de lucru au fost mai judicios analizate și organizate; s-a ținut mai mult cont de posibilitățile materialului de transmisiuni pentru acoperi nevoile de legături: lucrul de stat major s-a desfășurat corespunzător”. La capitolul aspecte de îmbunătăți s-a constatat că: grupa de codificatori, din cauza lipsei de antrenament, a lucrat greoi, pierzând mult timp cu codificarea și decodificarea radiogramelor; nu a existat suficientă legătură între punctele operative pe timpul desfășurării aplicației; calculele de stat major nu au fost întotdeauna complete; nu s-a acordat suficientă atenție problemelor de mascare, contracțiune radio și cercetare.”

³⁹ În raportul său după conferința hidrografică de la Sevastopol (19 – 23 decembrie 1960), contraamiralul Victor Bogdan raporta că a primit următoarele indicații: „Se va desfășura în prima jumătate a lunii mai 1961; Vor participa nave vânătoare de submarin, escorte, submarine, precum și nave auxiliare; Asupra problemelor ce trebuiesc prelucrate, precum și asupra cantităților de forțe care urmează să participe, urmează ca F.M.M. ale R.P.B. și R.P.R să trimită prin cifru propunerea la Sevastopol în cursul lunii ianuarie[1960] (s.n.)”. Ca urmare, șeful Statului Major al Comandamentului Marinei Militare a propus ca se participe cu „2-3 vânătoare de submarin, 6-8 vedete torpiloare, 2 remorhere maritime, 4-6 dragoare de radă”. Pentru problemele care trebuiau a fi „prelucrate” pe timpul aplicației, contraamiralul Victor Bogdan propunea: „organizarea apărării antiaeriene, apărării antisubmarin, contra minelor și contra navelor de suprafață, precum și protecția contra armelor de nimicire în masă a unei grupări de nave în staționare (în special căutarea, urmărirea și atacul submarinului de către grupări omogene și neomogene de nave vânătoare de submarin; cooperarea unităților de nave din cele trei flote pentru asigurarea unei convoieri [convoi de nave]”. A.M.N.R. , fond 5427-Secția Marină din M.St.M., dosar nr. 40, f. 108; S.I.A., fond microfilme, rola P II-4-2395, cc. 533-534.

⁴⁰ C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, p. 307.

și bulgari, desfășurate în perioada 1960 – 1965, sunt relevante problemele legate de organizarea conducerii aplicației, „scopurile de învățământ” și „activitățile” /misiunile stabilite, respectiv, executate.

Ca și în anii anteriori, dar și ca o caracteristică pentru, cel puțin următorii doi ani, aplicația era una a Flotei sovietice de la Sevastopol, condusă de către șeful de stat major al comandamentului acesteia, contraamiralul Smirnov, care a ocupat această funcție între 1960 și 1964, iar forțele aparținând românilor și bulgarilor, precum și structurile lor de comandă, constituite temporar, erau integrate în organizarea de comandă-control printr-un „transfer de autoritate” tacit, ca un fapt împlinit sau subînțeles. În fapt, sovieticii aveau atât comanda, cât și controlul asupra forțelor puse la dispoziție de către marina română și cea bulgară, iar comandamentele lor de la Mangalia și Varna, prin structurile rămase sub comandă proprie, asigurau sprijinul logistic și administrativ al acestora.

În acea perioadă, sovieticii foloseau pentru aplicații, dar și în documentele lor operative, conceptul de Flotă Unită a Mării Negre ca structură a Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia, și în oglindă pentru Marea Baltică, în baza faptului că prin documentele de constituire a Forțelor Armate Unite, emise la puțin timp după semnarea tratatului de alianță, marinele militare ale României, Bulgariei, Poloniei și ale Germaniei de Est au fost incluse în integralitatea lor în structura de forțe a alianței, lucru care nu s-a modificat oficial până la desființarea Tratatului de la Varșovia. În consecință, comandații flotelor sovietice din Marea Neagră și Marea Baltică insistau că ei, în calitatea lor de comandanți ai principalelor forțe maritime din mările respective, dar și pentru că elita militară sovietică considera că Armata Roșie, prin comandamentele sale și comandanții săi, integra celelalte armate ale aliaților est-europeni, în situația unui război cu alianța, sunt comandanți ai Flotelor Unite, iar comandanții celorlalte marine sunt subordonați lor. Exersarea acestei arhitecturi de comandă și control pe timp de pace se realiza pe timpul aplicațiilor. Amiralii sovietici se deplasau la Varna și Mangalia pentru a asculta și aproba concepția operațiilor („propunerile” nu „hotărârea”) pregătită de amiralii români și bulgari. În funcție de nivelul aplicației, aceștia erau șeful de stat major ori comandantul marinei.

Pentru aplicația din perioada 5 – 16 mai 1961, dintre obiectivele stabilite, cel mai important a fost: „**antrenarea comandanților și echipajelor în ducerea unor acțiuni de luptă în comun sub conducerea și îndrumarea Statului Major al Flotei Mării Negre** [șeful radei: șeful de stat

major al Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră, contraamiral N.I. Smirnov].⁴¹ Pe timpul aplicației, s-au executat următoarele „activități”, exerciții de antrenament, specifice misiunilor marinei, majoritatea dintre ele fiind conduse de către ofițeri („specialiști”) sovietici: convoiere de la Mangalia la Varna; exerciții în comun a genurilor de forțe – nave dragore, vedete torpiloare și nave antisubmarin; navigație în comun și atac cu vedetele torpiloare în cadrul secției, divizionului și brigăzii [convoi de nave]; menținerea contactului cu submarinele în marș la suprafață de către navele antisubmarine aflate în staționare; dragaj mecanic și magneto-acustic în comun în cadrul divizioanelor, ziua și noaptea cu folosirea stațiilor „RIM” și a reperelor de navigație; observarea contraminelor, condus de către Statul Major mobil al Flotei Mării Negre. S-au mai executat marșuri de cunoaștere a „teatrului de navigație” de la Caliacra la Balcic, Varna și Burgas cu specialiștii și comandanții de unități de luptă 1 (navigație) de la bordul navelor.⁴²

Așa cum am amintit mai sus, majoritatea exercițiilor au fost conduse de către sovietici, iar specialiștii sovietici alocați navelor românești și bulgărești au fost prezenți la bord și „*au dat îndrumări practice în organizarea și desfășurarea antrenamentelor cu submarinele și a atacurilor executate de către vedetele torpiloare*”. O problemă importantă a navelor antisubmarin românești, intrate în înzestrare pe parcursul anului 1955 prin import din U.R.S.S., a fost faptul că nivelul de pregătire, în special, al operatorilor stațiilor de hidrolocație, era redus, datorită imposibilității antrenării pe țintă submarină – submarin real. De aceea, „*contactul cu submarinul nu a fost realizat de vânătoarele de submarine în mod permanent. Condițiile grele din punct de vedere hidroacustic specific raionului Caliacra, precum și condițiile meteo grele au făcut ca în acest domeniu, hidrolocatoriștii noștri să capete un antrenament practice deosebit de prețios dar insuficient*”. Pentru remedierea acestei deficiențe, pe timpul aplicației, au fost imprimate pe „benzi de magnetofon ecourile contactelor cu submarinul pentru a servi la antrenarea hidrolocatoriștilor în

⁴¹ Celelalte „scopuri de învățământ” au fost: „*prelucrarea staționării în comun a navelor celor 3 flote; pregătirea navelor dragoare pentru executarea în comun a dragajului mecanic și magneto-acustic pe vizibilitate bună și redusă; asigurarea legăturilor pe timpul desfășurării acțiunilor în comun folosind noile coduri și documente de transmisiuni unice [ale Tratatului de la Varșovia]; asigurarea tehnico-materială a navelor pe timpul unei staționări de lungă durată într-o radă aflată departe de baza proprie; dezvoltarea cunoștințelor practice de specialitate și a culturii marinărești prin realizarea unui util schimb de experiență între navele participante.*” Comandamentul Marinei Militare, C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, p. 307.

⁴² C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, p. 308.

cabinet”, și, ulterior, s-a cerut sprijin sovieticilor și bulgarilor pentru asigurarea unui submarin pe timpul exercițiilor executate de către cele trei nave antisubmarin românești din clasa „KRONSTADT”, dotate cu stații de hidrolocație de tip MG-11, sonar de chilă.⁴³

Pe timpul aplicației, care a durat 2 săptămâni, au avut loc și diferitele întâlniri și vizite la Varna și Balcic, activități care „*au contribuit în mare măsură... la cunoașterea reciprocă și la întărirea prieteniei între militarii români, sovietici și bulgari*”.

Anterior plecării la aplicația din Bulgaria, unitățile de nave și statele lor majore a executat o pregătire în „baza unui plan special” care a cuprins: „pregătirea tactică a comandanților de nave și de divizioane asupra unor probleme de căutare și atac al submarinelor; organizarea staționării în radă prin prelucrarea documentelor primite de la Statul Major al Flotei Mării Negre a U.R.S.S.; pregătirea de navigație a ofițerilor pentru cunoașterea particularităților de navigație în apele teritoriale ale R.P. Bulgaria; pregătirea navelor în ceea ce privește starea tehnicii și a mijloacelor de luptă pentru asigurarea desfășurării normale a tuturor activităților în radă”.⁴⁴

La finalul aplicației, amiralul N.I. Smirnov, șeful de stat major al Flotei Mării Negre, a apreciat ca fiind „satisfăcătoare și bune” rezultatele obținute de către statul major și navele Marinei Militare în rada de la Caliacra. În urma participării la aplicație, „pentru rezultatele obținute pe timpul staționării în radă au fost citați prin ordinul șefului de Stat Major al Flotei Mării Negre și recompensați cu diploma și daruri un număr de 36 ofițeri, 9 subofițeri și 22 militari în termen”.⁴⁵

⁴³ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 309.

⁴⁴ C.M.M., *Documentar ...*, vol. 2., 1979, p. 309. Anterior, în vederea antrenării trupelor proprii, conducerea armatei române a planificat pentru prima parte a lunii martie 1961 o aplicație cu tema „*Organizarea și ducerea operației de apărare a litoralului maritim în perioada inițială a războiului*”. Manevrele militare au fost pregătite și s-au desfășurat în perioada 7 - 16 martie 1961, în Dobrogea (acțiunile propriu-zise au avut loc în perioada 13 - 15 martie 1961). La aplicație au luat parte numai unități românești: Regimentele 36, 34 și 40 Mecanizate, Regimentul 13 Artilerie, Batalionul 40 Cercetare, Regimentul 18 Tancuri, Regimentul 47 Transmisiuni (toate unitățile menționate făceau parte din Divizia 9 Mecanizată), Regimentul 17 Apărare Antiaeriană a Teritoriului (instalat pe aerodromul de la Mihail Kogălniceanu), Portul 12 Mangalia, Brigada 22 Dragaj, Detașamentul de Nave Auxiliare și Divizionul de Vedete Torpiloare. În cursul aplicației, regimentul de aviație de la Mihail Kogălniceanu a fost dislocat noaptea pe un aerodrom de rezervă (la Fântânele). S.I.A., fond 3023, dosar 10634/1961, f. 13-17; 20; 26; 31-34; 47-53; 141-146; 188.

⁴⁵ S-a mai apreciat că activitățile vedetelor torpiloare și ale navelor dragoare s-au executat în „*condiții bune*”, exercițiile tactice de apărare contra vedetelor torpiloare a navelor din radă, organizate și conduse de Statul Major mobil al Marinei Militare Române, au fost apreciate cu „*bine*”, iar participarea la exercițiul de observare a minelor și la cele de

Pentru anul următor, Comandantul Forțelor Armate Unite a convocat la Moscova, în perioada 14 – 15 noiembrie 1961, pe reprezentanții armatelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, pentru a se face bilanțul *pregătirii de luptă și operative* a Forțelor Armate Unite pentru pe anul 1961 și pentru aprobarea planului pentru anul 1962. Din delegația română, formată din 7 generali și un maior, condusă de către generalul-colonel Arhip Floca, adjunctul ministrului Forțelor Armate, a făcut parte și comandantul Marinei Militare, contraamiral Gheorghe Sandu.⁴⁶ Totodată, a fost solicitată și a avut loc în data de 16 noiembrie 1961 o *consfătuire în trei* a

transmisiunii a fost notată cu „*corespunzător*”. În ceea ce privește interoperabilitatea cu celelalte două flote privind comunicațiile codificate, s-a apreciat că: „*deși s-au luat unele măsuri pentru însușirea noului cod de semnale sovietic, cu ocazia diferitelor acțiuni executate în comun cu navele sovietice și bulgare, legătura s-a realizat cu mare greutate, deoarece ofițerii unității de luptă 4, semnalizatorii și radiotelegrafiștii n-au cunoscut și nu s-au antrenat suficient să lucreze în limba rusă.*” C.M.M., Documentar ..., vol. 2., 1979, p. 309.

⁴⁶ La 23 octombrie 1961, șeful de Stat Major al Forțelor Armate Unite, generalul de armată A. I. Antonov, se adresa generalului-colonel Ion Tutoveanu, adjunct al ministrului Forțelor Armate și șef al Marelui Stat Major român, înștiințându-l de intenția comandantului Forțelor Armate Unite de a convoca la Moscova reprezentanții armatelor din statele membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia, în perioada 14-15 noiembrie 1961. Acesta „*indica*” ca la această activitate să participe locțiitorul ministrului Forțelor Armate pentru pregătirea de luptă, însoțit de 4-5 generali și ofițeri din comandamentele de armă, „*conform hotărârii*” părții române. Pentru stabilirea activităților comune desfășurate în cadrul Tratatului de la Varșovia, în anul 1962, a fost transmis și proiectul de plan. Tot la 23 octombrie 1961, generalul-colonel Ion Tutoveanu a raportat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej propunerile sale privind activitatea organizată la Moscova și proiectul planului pentru anul de instrucție 1962 (*Plan de măsuri al Comandamentului Forțelor Armate Unite pentru pregătire operativă și de luptă în anul de instrucție 1962*). Punctul de vedere privind proiectul planului cu activitățile comune organizate de C.F.A.U. în anul 1962 a fost transmis la Moscova, la data 28 octombrie 1961. În proiectul de plan, multe modificări au fost făcute de către Gheorghe, personal. Propunerile ministrului Forțelor Armate, modificate de Gheorghiu-Dej, privind participarea la unele activități prevăzute de C.F.A.U. pentru anul 1962 au fost incluse aprobate în ședința B.P. al C.C. al P.M.R. din 3 noiembrie 1961. Pentru participarea delegației române la Moscova, în perioada 14-15.11.1961, general de armată Leontin Sălăjan, a solicitat, prin raportul nr. 04584 din 23 octombrie 1961, aprobarea C.C. al P.M.R. pentru componența delegației. Delegația urma să fie formată din: adjunctul ministrului, general colonel Arhip Floca; șeful Direcției pregătirii de luptă, general-locotenent Alexandru Vasiliu; comandantul A.A.T., general-locotenent Ion Ioniță; comandantul Marinei militare, contraamiral Sandu Gheorghe; șeful Secției pregătire operativă din M.St.M., general maior Gheorghe Lefter și maiorul Gheorghe Subotin, ca translator. Această propunere a fost aprobată de Gheorghe-Gheorghiu Dej la 7 noiembrie 1961. Vezi: A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar nr. 46/1961, f. 1-3; 11-14; 15-18; dosar 47/1961, vol. I, f. 129; vol. II, f. 104-105; 305; Gavril Preda, Petre Opriș, *op. cit.*, pp. 381-382; 382-385; 389-391; 392-396; 399-400.

reprezentanților Forțelor Armate ale R.P.R., R.P.B. și U.R.S.S. cu scopul „*precizării unor probleme operative*” din partea Moscovei, la care au participat, din partea română, doar general maior Octavian Orban, contraamiral Gheorghe Sandu și general-maior Vasile Slicariu.⁴⁷

Activitatea desfășurată în comun de Forțele Navale ale Tratatului de la Varșovia din Marea Neagră a fost analizată la Moscova în cadrul bilanțului pe anul 1961, desfășurat în data de 15 noiembrie 1961. La ședință au participat comandanții marinelor militare ale R.P. România, R.P. Bulgaria, R.D. Germană și șeful de stat major al F.M.M. ale R.P. Polonia. Ședința a fost prezidată de viceamiralul Nikolai Dimitrievici Sergheev, șeful Direcției Operații din S.M.G. al F.M.M. ale U.R.S.S.. Contraamiralul Gheorghe Sandu, participant la ședință, a precizat în raportul său, întocmit după întoarcerea în țară, că viceamiralul Sergheev⁴⁸ a apreciat că „*în anul 1961 s-au desfășurat mai multe activități, mai bine organizate*” și că „*s-au făcut progrese pe calea cooperării* (s.n.)”⁴⁹. La capitolul „neajunsuri”

⁴⁷ Ca urmare probabil a unei solicitări din partea sovieticilor, la 8 noiembrie ministrul Forțelor Armate, general de armată Leontin Sălăjan, a solicitat C.C. al P.M.R., aprobarea participării delegații militare române la o consfătuire a reprezentanților României, Bulgariei și U.R.S.S. (Moscova, 16 noiembrie 1961) și componența acesteia. Aprobarea solicitată a fost obținută (sau mai bine zis transmisă către minister) la 14 noiembrie 1961, atunci când delegația română se afla la Moscova. Inițial din delegație făcea parte colonelul Gheorghe Stănculescu, însă ulterior acesta a fost înlocuit de generalul maior Vasile Slicariu. Dintre aceștia, doar contraamiralul Gheorghe Sandu făcea part și din delegația pentru *consfătuirea* din 14-15 noiembrie 1961. (A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar 47/1961, vol. I, f. 142, vol. II, f. 322-323; Gavril Preda, Petre Opriș, *op.cit.*, p. 405) . Din păcate nu am găsit încă dovezi relevante care să ne arate ce anume s-a *discutat* și ce *probleme operative* au fost puse la punct între România U.R.S.S. și Bulgaria.

⁴⁸ Viceamiralul N.D. Sergheev era șeful Direcției Operații a marinei sovietice din 1953. Vezi: [http://en.wikipedia.org/wiki/Nikolai_Sergeyev_\(Admiral\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Nikolai_Sergeyev_(Admiral)) (accesat la data de 20.11.2011)

⁴⁹ Pe timpul aplicațiilor desfășurate pe parcursul anului 1961, reprezentanții sovietici au cules informații privind modul de acțiune a *alițiilor* pe care le-au prezentat viceamiralul N.D. Sergheev în ședința de „bilanț”. Astfel, la „ieșirea în radă comună” sa constatat „neajunsuri” în ceea ce privește: „*schimbarea locului de ancorare, după alarmă; lipsa mascării de radiolocație pe timpul staționării prin folosirea reflectoarelor proprii de radiolocație; apărarea contra submarinelor și minelor se rezolvă simplist; nu se folosesc radele pentru executarea de mici exerciții tactice, care să ducă la antrenarea în comun a semnalizatorilor, a radiștilor și cifratorilor; nu se folosește la maxim timpul de staționare în radă în scopul asigurării unei sigure ridicări a pregătirii de luptă, în scopul creării siguranței înțelegerii între noi pe timpul luptei*”. Pentru „*aplicația de stat major cu transmisiuni*” constatările au fost că: „*radiotelegraștii nu știu să lucreze în condiții de bruij; ofițerii operatori și transmisioniști nu știu să întocmească documentele de stat major necesare conducerii trupelor. Este necesar să fie pregătiți și apoi examinați (Ni se va transmite documentarea necesară pentru verificarea lucrului de stat major)*”. Mai mult, pe

amiralul sovietic a făcut aprecieri pentru fiecare aplicație în parte, și, totodată *recomandări* pentru îmbunătățirea activității. Referindu-se la anul de instrucție 1962, viceamiralul Sergheev a accentuat „sarcinile” de îndeplinit privind „misiunea principală” a flotelor aliate, dezvoltarea cooperării forțelor navale cu aviația și trupele de uscat, precum și altele.⁵⁰ Aceste indicații se vor operaționaliza atât în scenariile aplicațiilor de cooperare, cât și în cele ale celor naționale, care s-au desfășurat în anii următori.

timpul aplicației cu trupe sovieticii au sesizat : „o cunoașterea insuficientă a inamicului și a tacticii acestuia. În general se consideră că inamicul folosește aceeași tactică ca și noi”; că „se acordă puțină atenție cercetării speciale a canalelor de radiolocație inamice pentru dirijarea rachetelor”; „nu se folosesc radiograme de exercițiu după grafic, tot timpul anului. Acest sistem nu asigură secretul aplicației și nu antrenează pe radiotelegrafiști și cifratori. Să se treacă la folosirea radiogramelor după grafic”. A.M.N.R. , fond 5427- Secția Marină din M.St.M., dosar nr. 38, f. 192-193; S.I.A., fond microfilme, rola P II-4-2395, cc. 366-367.

⁵⁰ La capitolul „sarcini pentru 1961-1962, contraamiralul Gheorghe Sandu a raportat că viceamiralul Sergheev a făcut precizări legate de „misiunea principală” arătând că „este cea arătată de mareșalul AA Greciko” (Gherghe Sandu nu a mai specificat-o în raportul său deoarece probabil că cel căruia îi adresa raportul o cunoștea deja), pentru îndeplinire căreia era necesar să „se scurteze timpul de alarmare” și cel „de dispersare” a navelor, iar navele să poate executa „orice misiune chiar din locul de staționare”. În continuare, amiralul sovietic a trasat „sarcini” pentru aliați ca „să se antreneze flota în cooperare cu aviația” prin executarea tuturor formelor „de apărare în zona proprie de acțiune”, „apărarea comunicațiilor” și „lovirea navelor inamice aflate în mare”. În același sens, „să se antreneze flota în cooperare cu trupele de uscat” prin executarea de antrenamente în „apărarea contra desantului maritim” și să se meargă până la un „desant tactic [propriu] de țaria de până la 1 regiment mecanizat”. În perioada următoare era necesar ca flotele „să-și însușească asigurarea și executarea: cercetării acțiunilor radio, mascării; protecție contra armelor de nimicire în masă; asigurarea materială a unităților aflate în raionul de dispersare; asigurarea și executarea misiuni de salvare-avarii”. De asemenea „spatele [structurile logistice] să învețe asigurarea tehnico-materială, din puncte de bazare noi, a navelor aflate în raioane de dispersare sau în mare”. Pentru statele majore ale marinelor bulgară, română, germană și polonă s-a trasat sarcina „să se pregătească în vederea: întrebuințării navelor purtătoare de rachete; complexelor SOPKA; navelor, aviației și complexelor SOPKA pentru lovirea grupărilor de nave inamice aflate în mare; organizarea și executarea transportului pe mare și desantului tactic; lupta contra submarinelor, cu navele în cooperare cu aviația și mijloacele de la litoral”. În spiritul transmiterii cunoștințelor de la Moscova, la Comandamentul Marinei Militare (probabil prin consilierul sovietic) a fost prezentată în luna februarie 1961 „lecția” cu tema „Dezvoltarea flotei în condițiile actuale, mijloace moderne de luptă și folosirea lor în cadrul Mării Negre”, care a fost prevăzută în planul pentru anul 1962, acceptat la București. A.M.N.R. , fond 5427- Secția Marină din M.St.M., dosar nr. 38, f. 194-195; S.I.A., fond microfilme, rola P II-4-2395, cc. 368-369.

Pentru anul 1962, sub egida Tratatului de la Varșovia, au fost planificate a se desfășura trei aplicații de cooperare. O aplicație „*pentru prelucrarea problemei legăturilor de cooperare, înștiințare și informare*” (aprilie) o „*ieșire în radă*” comună (în luna mai) și o aplicație „*de comandament și stat major*” (în luna iunie).⁵¹

Conform planului detaliat la Moscova în noiembrie 1961, în perioada 9 – 11 aprilie 1962 s-a executat aplicația de antrenament pentru „*prelucrarea legăturilor de cooperare, înștiințare și informare*” (aplicație de comandament) dintre Statele Majore ale Marinei Militare a R.P.R., Flotei Marinei Militare a R.P. Bulgare și Flotei U.R.S.S. din Marea Neagră. Marina Militară a participat la aplicație cu punctul de comandă al C.M.M. (50 de ofițeri) și Nodul de transmisiuni al C.M.M. Pe lângă statele majore ale celor două flote aliate, de la Sevastopol și Varna, au fost trimisă câte o grupă operativă (4 ofițeri). Pe timpul aplicației, Statul Major al Marinei Militare și Nodul său de transmisiuni au acționat atât din punctul de comandă de bază (Mangalia), cât și din cel de rezervă (Dulcești).⁵²

Anterior, Comandamentul Marinei Militare a executat propria aplicație. Conform planului de pregătire de luptă propriu, în perioada 12 - 13 februarie 1962 în portul și rada Mangalia, sub comanda șefului de Stat Major al Marinei Militare, contraamiralul Victor Bogdan s-a desfășurat exercițiul tactic cu tema „*Scoaterea forțelor de sub loviturile inițiale și lichidarea urmărilor atacului atomic*”, la care au participat C.M.M., Divizioanele 146 Dragoare de Bază (comandant căpitan de rangul 3 M. Mungiu), 50 Vânători Submarine (comandant căpitan de rangul 2 Gabriel

⁵¹ Denumirile exacte sunt: „*Aplicație de antrenament a Flotelor maritime militare, pentru prelucrarea problemei legăturilor de cooperare, înștiințare și informare, cu participarea statelor majore ale Flotei Mării Negre [a U.R.S.S.], Marinei militare a R.P.R. și R.P.B.*”; „*Ieșirea în radă a navelor Flotei Mării Negre [a U.R.S.S.], Marinei militare a R.P.R. și R.P.B., pentru prelucrarea problemelor de cooperare tactică*”; „*Aplicație tactică de comandament și stat major a Flotelor, cu participarea comandanților, statelor majore, forțelor și mijloacelor Flotei Mării Negre [a U.R.S.S.], Marinei militare a R.P.R. și R.P.B., sub conducerea Comandantului Flotei Mării Negre [a U.R.S.S.]*”. În raportul său către Gheorghe Gheorghiu-Dej, Leontin Sălăjan a propus ca „*în afară de aceste aplicații pentru Marina Militară să se execute în luna octombrie [1962] o aplicație de antrenament a flotelor maritime militare pentru prelucrarea legăturilor de cooperare, înștiințare și informare cu participarea statelor majore ale Flotei Mării Negre [U.R.S.S.], marinei militare a Republica Populară Română și R.P.B.*”. Însă, acest pasaj a fost exclus în întregime de Gheorghe Gheorghiu-Dej. A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar 46/1961, f. 11; Gavril Preda, Petre Opriș, *op.cit.*, p. 392.

⁵² Moșneagu, Marian (coord.), *Statul Major al Forțelor Navale (1860-2005)*, Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2005 [în continuare: *S.M.F.N. (1860-2005)*], p. 88. Vezi și: A.M.N.R. , *fond CMM*, dosar nr. 463.

D.), 19 Dragoare de Radă (comandant căpitan de rangul 3 Hârjan A.), 93 Vedete Torpiloare (comandant căpitan de rangul 3 Pitea N.), Detașamentul 147 Salvare Avarii (comandant căpitan de rangul 3 Păsărin), Batalionul 110 Transmisiuni (comandant căpitan de rangul 2 Marcu N.), Batalionul 105 Radiotehnic (comandant căpitan de rangul 3 Pipaș N.), Corpul 12 Școală Echipaje (comandant locotenent-colonel Drăghia P.), Compania 207 Geniu (comandant locotenent major Andrieș N.), Compania 292 Protecție Antichimică (comandant căpitanul Oprișan N.), Detașamentul 310 întrețineri Portuare (comandant căpitan de rangul 2 Nicolae C.), Baza 349 Autotransport (comandant locotenent-colonelul Rusu V.), Compania 264 Pază (comandant căpitanul C. Siuluc).⁵³

Luna următoare, între 6 și 18 mai 1962, a avut loc reunirea flotelor din Marea Neagră ale Tratatului de la Varșovia în „rada comună” (staționarea în comun în același raion maritim) de la Caliacra. Comandantul aplicației a fost șeful de Stat Major al Flotei U.R.S.S. Gruparea de nave românească, condusă de șeful de Stat Major al Marinei Militare, contraamiralul Bogdan Victor, ajutat de o grupă operativă formată din ofițeri din cadrul C.M.M., a fost compusă din 25 de nave [2 dragoare de bază, 2 vânătoare de submarine, 11 dragoare de radă, 6 vedete torpiloare (V.T.-87÷92) și 4 nave auxiliare]. Pe timpul aplicației s-au executat antrenamente privind asigurarea intrării și ieșirii submarinelor din port, organizarea și asigurarea locului de staționare a unei grupări de nave într-o radă neamenajată și asigurarea deplasării unui convoi pe drumuri costiere și de larg.⁵⁴

Cele 6 vedete torpiloare românești au acționat în cadrul unei brigăzi de vedete a flotelor aliate și au executat antrenamente (s-a „prelucrat”) de atac, de folosire a armamentului și mijloacelor de la bord în comun cu

⁵³. *Registrul Istoric al C.M.M.*, vol. I, f. 8; *S.M.F.N. (1860-2005)*, p. 87.

⁵⁴ În perioada 3 – 6 aprilie 1962 a avut loc convocarea de pregătire a grupelor comandantului și șefului de stat major al Marinei Militare, cu tema „*Organizarea și ducerea acțiunilor de mare pentru apărarea litoralului maritim și sprijinul trupelor de uscat, în perioada inițială a războiului, în condițiile întrebuițării armelor nucleare și rachetelor*”, la care au participat locuitorii comandantului Marinei Militare, șefii de secții din Statul major al Marinei Militare, șeful Secției Cadre și specialiști ai C.M.M., comandanții unităților de nave, șefii de Stat Major și locuitorii politici ai acestora, comandanții școlilor militare precum și locuitorul politic, comandanții unităților de uscat, șefii de Stat Major și locuitorii politici. Participanții și-au însușit caracteristicile și principiile de bază ale folosirii armamentului moderat pentru nimicirea desantului maritim al inamicului, pentru prima dată, la această convocare fiind rezolvate probleme noi, precum „*Executarea unei contradebarcări în capul de pod creat de inamic*”. *Registrul Istoric al C.M.M.*, vol. I, f. 9; *S.M.F.N. (1860-2005)*, p.88. Vezi și: A.M.N.R. , *fond C.M.M.*, dosar nr. 463; 482; 483; S. I. A., *fond C.M.M.*, Rola P II-8-2427.

vedetele sovietice și bulgărești.⁵⁵ Dn. 174 D.R. a participat cu 6 D.R. (14 zile). S-au prelucrat dragaj mecanic și magnetic, căutare antisubmarin și căutarea cu hidrolocația a minelor.

Aplicația națională de ieșire în radă comună s-a desfășurat în perioada 25 - 28 aprilie 1962, sub comanda contraamiralului Bogdan Victor. Au participat 2 dragoare de bază, 2 vânătoare de submarine, 12 dragoare de radă, 6 vedete torpiloare, 2 remorhere și 2 șalupe maritime. Aplicația s-a desfășurat cu ieșire în rada Costinești. Scopul exercițiului a fost de organizare și asigurare a locului de staționare a unei grupări de nave într-o radă neamenajată și antrenarea navelor și divizioanelor de nave în executarea misiunilor în comun și în cooperare, în vederea participării la rada comună de la Caliacra.⁵⁶

A treia aplicație de cooperare între flotele aliate din Marea Neagră a anului 1962 s-a desfășurat în perioada 18 – 23 iunie 1962, fiind o aplicație de comandament și stat major cu trupe în teren. S-a desfășurat în partea de vest a Mării Negre sub tema „*Sprrijinul trupelor de uscat pentru cucerirea zonei Strâmtoarelor, în perioada inițială a războiului*”. A fost condusă de către locțiitorul comandantului Flotei sovietice din Marea Neagră, viceamiralul S.E. Ciursin. Forțele navale românești au fost conduse de comandantul Marinei Militare, contraamiralul Gheorghe Sandu, sprijinit de un stat major format din ofițeri din cadrul C.M.M.. La aplicație au participat: *Divizia 42 Maritimă* (comandant C.R.2 Munteanu Dumitru) cu Comandamentul Diviziei, 2 dragoare de bază (Dn. 146 Dg.Bz.), 2 vânătoare de submarine (Dn. 50 VSm), 5 dragoare de radă (Dn.174 D.R.), 6 vedete torpiloare și nave auxiliare; *Regimentul 110 Transmisiuni*; *Brigada 24 Fluvială* (comandant C.R.2 Georgescu Constantin) cu Comandamentul Brigăzii, 5 dragoare de radă, 8 vedete dragoare fluviale și nave auxiliare. Comandamentul Marinei Militare a mai avut două grupe de legătură, una pe lângă Statul Major al Flotei U.R.S.S, din Marea Neagră, cealaltă pe lângă Statul Major al Flotei Militare bulgare. Din acțiunile întreprinse a reieșit faptul că au fost perfecționate metodele de cooperare ale celor trei flote participante la aplicație, fiind necesară o mai mare atenție la analiza inamicului.⁵⁷

⁵⁵ *Scurt istoric al diferitelor activități și acțiuni la Divizionului 93 Vedete Torpiloare (1962-1964)*, f. 10

⁵⁶ *Registrul Istoric*, A 0527/06.11.1998, f. 9; *Registrul Istoric al Dn. 174 D.R.*, f. 13; *S.M.F.N. (1860-2005)*, p 88.

⁵⁷ *S.M.F.N. (1860-2005)*, pp. 88-89. Vezi și: A.M.N.R. , *fond CMM*, dosar nr. 482; 483; Serviciul Istoric al Armatei, Fond microfilme, Rola P II-8-2427

În cadrul aplicației comune a „flotelor frățești” vedetele torpiloare (V.T.-87÷92) au ieșit în mare pe 21 iunie 1962 și au executat atacul asupra unui convoi de nave inamice. Misiune care a fost apreciată cu calificativul „BINE”. Pe 25 iunie cele 6 vedete tip 123 k ale Divizionului 93 Vedete Torpiloare au mai executat un atac asupra unui convoi de nave de luptă. Atacul s-a desfășurat la sud de Varna și a fost executat în comun cu vedete ale celor trei flote aliate din Marea Neagră.⁵⁸ La rândul lor, dragoarele de radă au executat misiuni de căutare antisubmarin în cooperare cu Dn. 50 V.Sm. în raionul Insula Șerpilor și dragaj de distrugere magneto-acustic în raionul Gura Portiței, în scopul asigurării de navigație a căilor de comunicații proprii.⁵⁹

Prima aplicație de nivel operativ-strategic cu trupe organizată de către Comandamentul Forțelor Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia pe teritoriul României s-a desfășurat în toamna anului 1962.

Între 15 și 17 octombrie, a avut loc „prima aplicație de mare amploare” cu trupe a Tratatului de la Varșovia pe teritoriul Dobrogei, fiind și prima organizată pe teritoriul României cu trupe românești și străine.

Conducerea aplicației a fost asigurată de către Comandamentul Forțelor Armate Unite, prin generalul de armată sovietic Piotr I. Batov, numit șef de Stat Major al C.F.A.U. cu puțin timp în urmă. Componenta navală a forțelor participante la aplicație a fost formată din Marina Militară a României „în întregime”, Marina Militară a Bulgariei „cu majoritatea navelor” și „unități și mari unități” din Flota sovietică a Mării Negre, ceea ce însemna un număr de 76 de nave de luptă și auxiliare de diferite tipuri. Aplicația s-a încheiat cu o paradă militară la Constanța.⁶⁰

⁵⁸ *Scurt istoric al.....*, f. 10

⁵⁹ *Registrul Istoric al Dn. 174 D.R.*, f. 13 (v).

⁶⁰ Conform raportului cu nr. F.S. 002893 din 25.09.1962 al ministrului Forțelor Armate, generalul de armată Leontin Sălăjan, adresat conducerii Partidului Muncitoresc Român, referitor la desfășurarea aplicației din luna octombrie 1962, s-au aflat în Dobrogea 7.500 de militari sovietici și 2.000 de militari bulgari. Din partea României, la aplicație au participat 27.500 de militari români. În afară de efectivele Marinei Militare, militari români participanți la aplicație proveneau din cadrul Comandamentului Armatei a 2-a (cu toate comandamentele și comenzile de mari unități și unități de armată), din Divizia I Mecanizată „Tudor Vladimirescu” (cu efective complete), din Divizia 9 Mecanizată „Mărășești” (cu toate comenzile regimentelor mecanizate, de tancuri și de artilerie, cu câte un batalion de infanterie moto întărit, respectiv batalion de tancuri sau divizion de artilerie), din Regimentele 2 și 72 Pontonieri, Regimentele 52, 53 și 54 Pionieri, precum și din Regimentele 47 și 48 Transmișuni. De asemenea, la aplicație au participat Divizia 16 Apărare Antiaeriană a Teritoriului cu toate unitățile subordonate, Batalionul 36 Desant-Parașutare. (A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.–Cancelarie*, dosar nr. 28/1962, ff. 110-112;

Pe timpul aplicației, unitățile de nave sovietice și bulgare au staționat în portul Mangalia. După cum s-a apreciat în epocă, prin consemnare în registrul istoric, a fost „un bun prilej de strângere a legăturilor frățești dintre militari și de a cunoaște realizările regimului nostru democrat popular”.

În cadrul aplicației Divizionul 93 Vedete Torpiloare a avut misiunea de a executa în comun cu Brigada de Vedete Torpiloare *atacul cu torpila* a unui convoi de nave inamice (marcat de către gruparea navală sovietică care se întorcea la Sevastopol după executarea misiunii regulată a marinei sovietice în Marea Mediterană) și „scoaterea rapidă de sub lovitura atomică a inamicului a unității de nave”.⁶¹ Misiunea s-a executat în condiții deosebit de grele pentru vedetele torpiloare (mare de gradul 5 la 6) în raionul situat la circa 80 Mm Est de Varna. În drum spre raionul de atac (la 30 Mm est de Caliacra) V.T.-91 a suferit avarii serioase (4 găuri de apă). Datorită curajului echipajului și a ajutorului primit de la celelalte nave ale divizionului,

În afară de nave militare, ca tehnică militară specifică celorlalte categorii de forțe au fost implicate în aplicație un total de 310 tancuri și autotunuri, 3.650 transportoare blindate, autocamioane și autospeciale, 60 de avioane de transport și 120 de avioane de vânătoare și vânătoare-bombardament.

Vezi și: Petre OPRIȘ, *Armata Română în Organizația Tratatului de la Varșovia. Reglementări privind trecerea frontierei de stat pentru desfășurarea aplicațiilor multinaționale (1955 -1968) în Clipe de viață. Comandor dr.(r) Ilie Manole la 60 de ani*, volum coordonat de prof.dr. Aurel Pentelescu și conf.univ.dr. Gavril Preda, Editura KARTA-GRAPHIC, Ploiești, 2007, pp. 508 – 538; Idem, *Aplicațiile militare ale Organizației Tratatului de la Varșovia desfășurate în Polonia, R.D. Germană și România în luna octombrie 1962*, în *Clipe de viață: Horst Kossack*, coord. Dr. Ilie Manole, Editura PRINTEURO, Ploiești, 2005, pp. 437-450; Idem, *Prima aplicație militară a Organizației Tratatului de la Varșovia desfășurată în România cu trupe românești, sovietice și bulgare (15 -17 octombrie 1962)*, în *Leadership și management la orizonturile secolului al XXI-lea*, vol. VI, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2005, pp. 262 – 269; *The Maritime and Air Descent in the Military Exercises Performed by the Warsaw Treaty Organisation in Poland, East Germany and Romania in October 1962*, în *Romanian Naval Museum Yearbook - Volume VII*, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța, Constanța, 2004, pp. 267-279. Aplicația Tratatului de la Varșovia desfășurată în Dobrogea a mai înregistrat o premieră. După încheierea acesteia, pentru prima dată de la înființarea Tratatului de la Varșovia, România a emis un comunicat de presă referitor la desfășurarea cu succes a unei aplicații de mare amploare a Forțelor Armate Unite pe teritoriul românesc. Comunicatul a fost transmis de Radio București în jurnalul de știri de la ora 23 .00 din data de 18 octombrie 1962. Respectivul comunicat a fost preluat și de ziarul sovietic „Pravda”. Cf. Robin Alison Remington, *The Warsaw Pact. Case Studies in Communist Conflict Resolution*, The Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1973, p. 71.

⁶¹ *Scurt istoric al...*, f. 10.

precum și de la o vedetă torpiloare mare sovietică (care a și adus la remorcă în portul Mangalia vedeta avariata) nava și echipajul său au fost salvate.⁶²

La încheierea aplicației *frățești* una din secțiile Divizionului 93 Vedete Torpiloare a primit din partea comenzii divizionului sovietic de vedete torpiloare cupa atribuită secției de vedete care a acționat cel mai bine pe timpul aplicației.⁶³

În anul **1963**, pe teatrul maritim al Mării Negre s-au desfășurat în comun trei aplicații ale flotele statelor membre ale Tratatului de la Varșovia. La fel ca în anul precedent, a fost una de transmisiunii (*prelucrare a legăturilor*), o ieșire în radă comună și o aplicație mai amplă.

Prima aplicație de cooperare, organizată sub egida Tratatului de la Varșovia, s-a desfășurat în perioada 12 – 14 martie 1963, pe baza unui scenariu operativ-tactic definit de tema cu titlul „*Sprijinul flancului trupelor terestre care acționează de-a lungul litoralului prin asigurarea debarcării unui desant maritim tactic și prin transporturi de trupe pe mare*”. Fiind aplicația statelor majore a celor trei flote aliate, aplicația a fost condusă de către șeful de Stat Major al Flotei sovietice de la Sevastopol, contraamiralul N. Smirnov. Marina Militară Română a participat la aplicație cu: Statul Major al C.M.M. și Nodul de transmisiuni al C.M.M. (256 ofițeri, subofițeri, militari în termen și angajați civili); Statul Major al Diviziei 42 Maritime și câte o navă din compunerea divizioanelor de nave ale diviziei. Cooperarea dintre statele majore a fost sprijinită de grupele de legătură. După încheierea aplicației, comandantul Marinei Militare a apreciat că misiunile încredințate au fost rezolvate *corespunzător*, deoarece era necesară îmbunătățirea „*informării vecinilor și unităților subordonate*”, prin micșorarea timpului de pregătire a documentelor de conducere și creșterea nivelului de pregătire a „*transmisioniștilor*” pentru a lucra „*în condiții de bruijaj puternic*”.⁶⁴

⁶² *Ibidem*, f. 13. În perioada 12 – 19 mai navele tip 87 au participat la o radă comună la Caliacra, împreună cu flotele U.R.S.S. și R.P.B.. În dimineața zilei de 16 mai, la întoarcerea dintr-o misiune, la VT-87 s-a avariata inversorul motorului tribord. S-a încercat remedierea defecțiunii dar nu s-a reușit. Atunci s-a luat hotărârea ca nava să plece la Mangalia pentru înlocuirea inversorului. Având la bord pe cdt-ul grupului, cpt.lt. Spandole Gheorghe și specialistul mecanic al divizionului, lt.maj. Găinariu Eugen, nava a ieșit din Balci în jurul orei 18.00, a ajuns la Mangalia, iar până la orele 24.00 s-a reușit înlocuirea inversorului defect. Nava a ajuns la Balci la 02.30 din 17 mai și la orele 04.00 a participat la atacul comun asupra „Grupării inamice”. Acest episod a constituit un record de operativitate în remedierea unei avarii, fapt pentru care lt.maj Găinariu Eugen a fost evidențiat la bilanț și a primit o diplomă semnată de conducătorul aplicației, Viceamiralul S.Ciursin, comandantul Flotei Mării Negre a U.R.S.S.

⁶³ *Ibidem*, f. 10.

⁶⁴ *S.M.F.N. (1860-2005)*, p. 91. Pentru documentele aplicației vezi și A.M.N.R., *fond C.M.M.*, dosar nr. 1112/1963.

Ieșirea în radă comună a navelor de luptă și auxiliare ale marilor unități de marină române, bulgare și sovietice a avut loc în raionul Sozopol (Bulgaria), între 6 și 18 mai 1963. Aceasta a fost condusă de către contraamiralul Victor Bogdan, șeful de Stat Major al Marinei. La Sozopol sau reunit 41 de nave de luptă și 12 nave auxiliare, dintre care 10 nave de luptă și 3 nave auxiliare, au fost românești. Pe timpul aplicației s-a urmărit antrenarea comandanților și echipajelor navelor în pregătirea și executarea unor acțiuni luptă specifice navelor în cadrul operației de desant maritim. În această perioadă, Divizionul 174 Dragoare Radă a executat dragaj real în raionul Sulina.⁶⁵ La această aplicație vedetele Divizionului 93 Vedete Torpiloare (V.T.- 87, 88, 91 și 92) au acționat în cadrul brigăzii de vedete a F.A.U. și s-au executat antrenament în comun privind cercetarea, căutarea și atacul asupra unui convoi de nave inamice ce se deplasează pe drumuri de larg și costiere sau staționează într-un raion.⁶⁶

În același an, forțe și mijloace de transmisiuni au participat la aplicația operativ-strategică de comandament și stat major care s-a desfășurat în perioada 31 mai – 11 iunie 1963 pe teritoriul Bulgariei (Varna și Burgas), sub egida Tratatului de la Varșovia. Aplicația de cooperare româno-sovieto-bulgară a fost condusă de către comandantul șef al Forțelor Armate Unite, mareșalul Andrei Greciko. Concepția aplicației se înscria în cadrul general al scenariilor aplicațiilor frontului din Balcani. „Inamicul”, reprezentat de armatele Greciei și Turciei, a trecut la ofensivă, în consecință, pentru respingerea ofensivei, Frontul bulgar ce includea și o armată română acționa pe direcția greacă, Frontul sovietic pe direcția Bosfor-Dardanele. Se urmărea ocuparea strâmtorilor turcești și continuarea ofensivei către capitala Turciei. Flota sovietică a Mării Negre împreună cu flotele maritime militare română și bulgară constituiau „Flota Unită a Mării Negre” și acționau sub această organizare în bazinul de vest al Mării Negre pentru asigurarea flancului stâng al frontului sovietic. La această aplicație de nivel operativ-strategică de comandament și stat major, Marina Militară română a participat cu o grupă operativă formată din 141 ofițeri, subofițeri, militari în termen și angajați civili, condusă de către comandantul Marinei Militare,

⁶⁵ *S.M.F.N. (1860-2005)*, p. 91. Pentru documentele aplicației vezi și *A.M.N.R.*, fond *C.M.M.*, dosar nr. 1182-1183/1963. Pentru pregătirea forțelor participante, contraamiralul Victor Bogdan a condus ieșirea divizioanelor de nave în rada de la Costinești, care s-a desfășurat între 20 și 23 martie 1963. A participat Dn. 146 D.B. (2 nave), Dn. 19 D.R. (4 nave), Dn. 174 D.R. (5 nave), Dn. 50 V.Sm. (2 nave), Dn. 93 V.T. (6 nave), precum și și patru nave auxiliare (NH-112, două șalupe maritime și un bac maritim).

⁶⁶ *Scurt istoric al*, f. 28.

contraamiralul Sandu Gheorghe. Pe timpul aplicației au fost folosite 29 mijloace auto, dintre care 10 autostații radio.⁶⁷

În anul **1964**, aplicația de cooperare între Statele Majore ale Flotei sovietice din Marea Neagră, Marinei Militare a R.P.R. și Marinei Militare R.P.B. privind „prelucrarea transmisiunilor” a avut loc de la 10 la 14 martie. Aceasta a avut ca temă „*Sprijinul trupelor frontului în acțiunile de cucerire a zonei Strâmtorilor în perioada inițială a războiului*”. Comandantul Marinei Militare, contraamiralul ing. Grigore Marteș, a fost conducătorul aplicației. Din partea României a participat la aplicație Comandamentul Marinei Militare (cu un efectiv de 75, ofițeri și subofițeri) și comandamentele celor trei mari unități operative (Divizia 42 Maritime, Brigada 29 Vedete și Brigada 24 Fluvială) cu structurile proprii de transmisiuni (Noduri de transmisiuni), precum și două nave destinate legăturilor. Conform înțelegerilor reciproce de pe timpul planificării au fost trimise la Sevastopol și Varna câte o grupă operativă de legătură, respectiv au fost primite la Mangalia câte o grupă operativă bulgară și sovietică.⁶⁸

În anul 1964, ieșirea în radă comună a forțelor navale ale Tratatului de la Varșovia din Marea Neagră s-a executat la Sevastopol, pe o perioadă de 6 zile (4 - 10 aprilie 1964).⁶⁹ Grupul de nave românești trimis la

⁶⁷ S.M.F.N. (1860-2005), p. 91. Pentru documentele aplicației vezi și A.M.N.R. , *fond C.M.M.*, dosar nr. 1113; 1114; 1185;1184. După aplicația Tratatului de la Varșovia din Bulgaria, Comandamentul Marinei Militare a organizat și condus în perioada 23 – 25 iunie 1963 o importantă aplicație de comandament și stat major cu forțe pe două eșaloane cu simplă acțiune și inamic marcat având cu tema „*Sprijinul de către Marina Militară a trupelor de uscat aflate în ofensivă de-a lungul litoralului, în perioada inițială a războiului, prin transporturi executate pe calea mării și prin nimicirea grupărilor navale inamice care acționează asupra litoralului și comunicațiilor maritime proprii*”. Aplicația a fost condusă de către contraamiralul Gheorghe Sandu. Punctul de comandă al C.M.M. și nodul său de transmisiuni a fost încadrate cu 195 de ofițeri, subofițeri, militari în termen și angajați civili, și au fost folosite 15 mijloace de transport auto din care trei autostații radio. Ambele mari unități operative ale marinei au fost jucate (Divizia 42 Maritimă și Brigada 24 Fluvială). Acțiunea s-a desfășurat pe mare, între paralele Sulina și Vama Veche pentru navele de siguranță, până la paralela 43°N pentru vedetele torpiloare și aviație și pe Dunăre, între Brăila și Sulina. *Registrul Istoric al C.M.M.*, vol. I, f. 21; S.M.F.N. (1860-2005), p. 92. În perioada 6 – 14 august 1963 Marina Militară a executat un marș de cunoaștere a teatrului de navigație din bazinul de NE și E al Mării Negre, pe itinerariul Mangalia-Sevastopol-Batumi-Mangalia, sub conducerea șefului de stat major al Marinei Militare, contraamiralul Bogdan Victor. La acest marș au participat ofițerii cu navigația din Marina Militară. *Registrul Istoric al C.M.M.*, vol. I, f. 21;22; S.M.F.N. (1860-2005), p. 92.

⁶⁸ *Registrul Istoric al C.M.M.*, vol. I, f. 30. S.M.F.N. (1860-2005), pp. 92-93. Vezi și: A.M.N.R. , *fond C.M.M.*, dosar nr. 1684; 1687;1688;1689/1964.

⁶⁹ Pentru documentele aplicației, vezi: A.M.N.R. , *fond C.M.M.*, dosar nr. 1654/1967; 1683/1964.

Sevastopol a fost format din nave ale Divizionului 50 Vânătoare de submarin, iar comandantul marșului și reprezentatul Marinei Militare române a fost șeful de stat major al Diviziei 42 Maritime, C.R.2 Aron Mihai. În rada comună s-au executat antrenamente pentru menținerea contactului cu submarinul, precum și serviciul de supraveghere navală și antiaeriană. Pe timpul manevrelor grupul de nave românești au executat exerciții reale de căutare și atac a submarinului independent și în cooperare cu nave și elicoptere ale Flotei sovietice din Marea Neagră.⁷⁰

Aplicația de toamnă a Tratatului de la Varșovia pe direcția sud a avut loc în perioada 13 – 15 septembrie 1964, pe teritoriul Bulgariei, fiind organizată și condusă de către ministrul bulgar al Apărării, generalul-colonel Dobri Djurov. Comandamentul Forțelor Armate Unite a avut reprezentare la cel mai înalt nivel, prin comandantul și șeful de stat major, respectiv, mareșalul Andrei A. Grecico și generalul de armată Pavel I. Batov. La aplicație a asistat și o delegație din România cu rol de observatori formată din generalul de armată Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, generalul-colonel Ion Tutoveanu, șeful Marelui STAT Major, viceamiralul Grigore Marteș, comandantul Marinei Militare și generalul-maior Ion Dincă, secretarul Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate. Participarea României la această aplicație s-a realizat cu Comandamentul Diviziei 42 Maritime și Divizionul 93 Vedete Torpiloare, comandamentul Diviziei 2 mecanizate cu subunități de transmisiuni și cercetare, un regiment mecanizat cu efective și tehnică și cu comenzile celorlalte regimente și subunități de divizie, comenzile regimentelor 49 și 67 Aviație Vânătoare–Bombardament cu 12 avioane fiecare, precum și o grupă de 15 ofițeri pentru asigurarea legăturilor pe timpul aplicației.⁷¹ În cadrul acestei aplicații Divizionul 93 Vedete Torpiloare (4 vedete) a acționat cu navele sale din locul de staționare permanentă asupra unui convoi de nave ce se deplasa pe drum de larg.⁷²

Conform planului de relații externe al Marinei Militare Române, aprobată de către eșaloanele superioare, militare și de stat, în anul **1965** au avut loc mai multe activități și exerciții desfășurate în comun cu marinarii sovietici și bulgari.⁷³

⁷⁰ *Registrul Istoric al Diviziei 42 Maritime*, f. 384(v). Pentru documentele aplicației vezi: A.M.N.R., *fond CMM*, dosar nr. 1683; 1654/1964

⁷¹ A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar 8/1964, vol. II, f. 41-42. Gavril Preda, Petre Opreș, *Op. Cit.*, pp. 167 – 168.

⁷² *Scurt istoric al...*, f. 47.

⁷³ Vezi: Planul de relații al C.M.M. pentru anul 1965. A.M.N.R., *fond CMM*, dosar nr. 2243, f. 136.

În luna ianuarie 1965, contraamiralul Bogdan Victor, șeful de Stat Major al Comandamentului Marinei Militare, a fost la Sevastopol pentru stabilirea detaliilor de organizare și executare a aplicațiilor celor trei state membre ale Tratatului de la Varșovia cu forțe navale în Marea Neagră. Deplasarea de la Mangalia la Sevastopol și retur s-a executat cel mai probabil cu un dragor de bază.

Problema de comandă și control a forțelor pe timpul aplicațiilor, precum și cine și cui îi aprobă „hotărârea” (concepția operație) era la acea vreme un motiv de dezacord între aliați, de cele mai multe ori între români și sovietici. La această *conferință de planificare* s-a stabilit ca aplicațiile comune să fie conduse de state majore (grupe operative / direcții) compuse din reprezentanți ai flotelor care cooperează. De asemenea, s-a stabilit ca bilanțul (critica) aplicației să se facă separat, fiecare comandant, la flota respectivă, fără participanți din partea celorlalte flote cu care s-a cooperat. Chiar dacă sovieticii au fost formal de acord, în mod real ei contestau acest principiu cu orice ocazie. Era vremea în care discuțiile dintre sovietici și români privind conceptul de Flotă Unită a Mării Negre începuse să genereze contradicții serioase.⁷⁴

Întocmirea documentelor pentru aplicație din martie 1965, conform uzanțelor, s-a realizat la Sevastopol la Statul Major al Flotei sovietice din Marea Neagră. Această activitate s-a derulat timp de 3 zile, între 15 și 18 februarie 1965. La activitatea respectivă au participat mai mulți ofițeri din Statul Major al Flotei Mării Negre a U.R.S.S. și câte doi ofițeri din partea Statului Major al Flotei Militare a R.P. România și din partea Statului Major al Flotei Maritime Militare a R.P. Bulgaria. Cei doi ofițeri români erau C.R.1 Negoescu Mircea, șeful Secției Pregătire de Luptă a Statului Major al C.M.M., și C.R.1 Negoită Ion, șeful Secției Transporturi din C.M.M. Pentru participarea acestora la activitatea de la Sevastopol N.H.-112 (Dn. 129 N.A.), având la bord pe cei doi ofițeri, a plecat din portul Mangalia pe 14 februarie 1965. După 3 zile de lucru la Sevastopol, delegația română s-a întors la Mangalia cu aceiași navă, care a intrat în portul de staționare pe 19 februarie.⁷⁵

În luna martie 1965 a avut loc aplicația de cooperare cu transmisiuni cu tema „*Asigurarea transporturilor maritime în perioada inițială a*

⁷⁴ Vezi: Raportul Secretarului Consiliului Politic al C.M.M., C.R.1 Marin Vasile, transmis secretarului Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate ale R.P.R. cu nr. 53 din 23 feb. 195. AMR, *Fond microfilme*, rola PII 5.1389, c.494-498, publicat de căpitan Petre Opriș odată cu articolul *Relații militare româno – bulgaro – sovietice la mijlocul anilor '60*, Revista de Istorie Militară nr. 3-4 (67-68)/2001, pp. 14 – 17.

⁷⁵ Cf. *Registrul Istoric al Dn. 129 N.A.*, f. 10.

războiului”, condusă de către șeful de Stat Major al C.M.M., contraamiralul Bogdan Victor. Din partea României au participat o grupă operativă a C.M.M., formată din 63 de ofițeri și 16 autovehicule, Regimentul 110 Transmisiuni, nodurile de transmisiuni ale Marilor Unități, nave de marcaj, posturi de observare și două grupe de legătură (una la Sevastopol și una la Varna). Exercițiul a avut loc în partea de Vest a Mării Negre, forțele participante acționând în locurile de dislocare permanentă.⁷⁶ Pentru participarea la exercițiu, grupa de legătură a Marinei Militare Române în punctul de comandă al aplicației a fost transportată la Sevastopol cu nava N.D.D.-113 a Divizionului 129 Nave auxiliare. La bordul acesteia au fost ambarcată și delegația bulgară.⁷⁷

A urmat ieșirea în radă comună a navelor celor trei flote la Sevastopol (1 – 10 aprilie 1965)⁷⁸. Participarea românească la Sevastopol a fost identică cu cea de anul anterior. S-a participat cu 2 nave (V.Sm.-51 și V.Sm.-53) ale Divizionului 50 Vânătoare de submarin, comandantul marșului a fost C.R.2 Aron Mihai, iar pe timpul manevrelor navele au executat antrenament pe submarin real.⁷⁹

Ca în fiecare an și la sfârșitul anului 1965 a avut loc la Sevastopol întrunirea șefilor de state majore a flotelor din Marea Neagră unde au fost analizate activitățile din anul în curs și s-au discutat activitățile ce urmau a se executa în comun pe parcursul anului următor.⁸⁰

⁷⁶ S.M.F.N. (1860-2005), p. 93.

⁷⁷ Între 8 și 13 martie 1965, N.D.D.-113 a fost la Sevastopol având la bord pe C.R.1 Negoescu Mircea, Lt.maj. Costăș și o grupă de 3 ofițeri bulgari care s-au ambarcat în avanportul portului Mangalia. Din partea Dn. 129 N.A. a participat secretarul Comitetului politic al divizionului, C.R.3 Daisa Ernest. Cf. *Registrul Istoric al Dn. 129 N.A.*, f. 10.

⁷⁸ A.M.N.R., *fond C.M.M.*, dosar nr. 2168; 2178; 2179.

⁷⁹ *Registrul Istoric al Diviziei 42 Maritime*, f. 5. Pentru documentele aplicației vezi: A.M.N.R., *fond CMM*, dosar nr. 2168, 2178, 2179/ 1965. Grupa de legătură românească în punctul de comandă al flotei sovietice a fost transportată la Sevastopol, între 2 - 4 aprilie 1965, cu N.D.D.-113 a Dn. 129 N.A.. Au fost la bord C.R.1 Constantin și C.R.1 Gheorghe de la D.H.M. secretarul Comitetului U.T.M. al divizionului, Lt. Herța Ilie. Cf. *Registrul Istoric al Dn. 129 N.A.*, f. 10.

⁸⁰ Vezi: A.M.N.R., *fond CMM*, dosar nr. 2273.

***THE PARTICIPATION OF THE ROMANIAN NAVY AT THE
EXERCISES OF THE WARSAW TREATY IN THE WESTERN BLACK
SEA AREA (1955 - 1965)***

-abstract-

Key Words: Warsaw Treaty Organization, Warsaw Treaty, Romanian Navy.

The period 1955 - 1965 marks the early years of the Warsaw Treaty Organisation. During this period, under the auspices of the Warsaw Treaty a number of cooperative exercises were planned and conducted. On the naval domain, the western part of the Black Sea was the host for several joint exercises, between the navies of the USSR, Romania and Bulgaria, on a smaller or larger scale. The number and complexity of those interactions increased after 1960, when the Soviet Union changed its approach to the alliance they were establishing and leading. Those cooperative exercises with the Soviets and Bulgarians provided for the crews of the few existing Romanian warships a good opportunity to acquire and practice the techniques tactics and procedures of the Soviet Navy.